

Economisch-Statistische Berichten

Landbouw-Economisch Instituut

★

Dr J. H. Spiegelenberg
Begrotingsvergelijking in
Benelux-verband

★

Drs P. J. van der Burg
Duitslands expansie op de buitenlandse
afzetmarkten

★

Drs H. L. Dekking
Japans structurele vraagstukken

★

Drs J. van Essche
Het sparen in België in 1953

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

39e JAARGANG

No 1926

WOENSDAG 5 MEI 1954

**COLLECTIEVE
PENSIOEN-VERZEKERING**

Nationale Handelsbank, N.V.

Amsterdam - Rotterdam - 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

PENSIOEN- EN SPAARFONDSENWET

N.V. Pensioenverzekerings-Maatschappij

„METALLICUS”

Mathenesserlaan 285 - Telefoon 31503

Rotterdam-C

Opgericht 1919

Sluit en verzorgt de Collectieve pensioenverzekeringen
voor elke onderneming

UW „HOME” OP REIS

DE RIETSCHANS NIEUW-LOOSDRECHT

- CAFÉ-RESTAURANT
- JACHTHAVENBEDRIJF.
- BOTENVERHUUR

Gezellige restaurantzaal met prachtig plas-
gezicht - Prima keuken

R. MEES & ZONEN

A° 1720

BANKIERS & ASSURANTIEMAKELAARS

ROTTERDAM

AMSTERDAM - 's-GRAVENHAGE
DELFT - SCHIEDAM - VLAARDINGEN

H. BRONS Jr

MAKELAAR IN ASSURANTIËN

TELEFOON 11 19 80
(3 LIJNEN)

EENDRACHTSWEG 11
ROTTERDAM

**ECONOMISCH-
STATISTISCHE BERICHTEN**

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.
Telefoon 38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Dr J. Geluck, Zwijnaardse
Steenweg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland en de
Uniegebieden en Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 26,—,
overige landen f 28,— per jaar. Abonnementen kunnen
ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per
ultimo van het kalenderjaar.

Losse nummers 75 cts.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor
Westzeedijk, Rotterdam-W.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties
te richten aan de Koninklijke Nederlandsche Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon
69300, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f 0,30 per mm. Contract-tarieven op aan-
vraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten”
f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt
zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van
redenen te weigeren.

Landbouw-Economisch Instituut

Economische crises noodzaken tot het zoeken naar en toepassen van nieuwe middelen. De crisis van de jaren tachtig in de vorige eeuw gaf de stoot tot een groot-scheepse ontwikkeling van landbouwkundig-technisch onderzoek, onderwijs en voorlichting in Nederland.

De crisis van de jaren dertig bracht de economische vraagstukken van de landbouw op de voorgrond. De noodzaak werd gevoeld te komen tot verlaging van de productiekosten door rationeler bedrijfsbeheer en het scheppen van gunstiger productie-omstandigheden. Bovendien ging de Overheid zich in het kader van de ordening meer en meer inlaten met de prijsvorming en afzet van landbouwproducten. Kwantitatief economisch onderzoek over een breed terrein was voor het helpen oplossen van deze vraagstukken onontbeerlijk.

Van verschillende zijden — zowel van de Overheid als van de landbouworganisaties — werden pogingen ondernomen om het onderzoek in deze richting te ontwikkelen. Aan de vooravond van de bezetting van Nederland waren de plannen gereed om tot concentratie en belangrijke uitbreiding van het economisch onderzoek in de landbouw te komen. In 1940 kregen deze plannen gestalte in de vorm van de oprichting van het Landbouw-Economisch Instituut of, zoals het sindsdien in de wandeling bij afkorting meestal wordt genoemd, „het L.-E.I.”.

Kenmerkend is, dat, vanaf het begin, het L.-E.I. een gemeenschappelijke onderneming is van Overheid en bedrijfsleven. Zowel in bestuur als financiering wordt strikt de hand gehouden aan pariteit tussen enerzijds het Ministerie van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening en anderzijds de Stichting voor de Landbouw en, voor zover het de afdeling Visserij betreft, de Stichting van de Nederlandse Visserij. Het instituut heeft de rechtsvorm van een Stichting, waarbij het Bestuur — voor de ene helft benoemd door de Minister van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening en voor de andere helft door de Stichting voor de Landbouw — zonder lastgeving het beheer uitoefent. Het Bestuur besluit, welke werkzaamheden en onderzoeken zullen worden verricht; de verantwoordelijkheid voor het onderzoek en de inhoud der rapporten rust op de schouders van de directeur.

De vraagstukken, welke worden onderzocht, laten zich in een drietal samenhangende groepen verdelen, nl. algemeen-economische, economisch-sociografische en bedrijfseconomische vraagstukken.

De afdeling *Algemeen-Economisch Onderzoek* heeft allerlei vraagstukken onderzocht met betrekking tot de internationale handel en integratie. Een serie publicaties is verschenen, inhoudende een beschrijving en analyse van de markt- en prijspolitiek van landbouwproducten in de meeste Westeuropese landen. Een breed onderzoek naar de financiering van land- en tuinbouwbedrijven is aan de gang; een onderzoek ten aanzien hiervan van landbouwcoöperaties is op kleine schaal aangevat.

De afdeling *Streekonderzoek* richt zich op diverse aspecten van onvoldoende gunstige productie-omstandigheden in de landbouw, die welvaartsverhoging in bepaalde gebieden in de weg staan. Kwaliteit van de grond, waterbeheersing, verkaveling, grootte van de bedrijven, productiepeil vragen hierbij de aandacht. De behoefte en het aanbod van arbeidskrachten staat bij de meeste onderzoeken in het brandpunt, waarbij in het bijzonder wordt gelet op de feitelijke en wenselijke afvloeiing. Ontwikkelingspeil en feiten van sociologische aard worden ook mede in het onderzoek betrokken.

De afdelingen *Bedrijfseconomisch Onderzoek Landbouw* en *Tuinbouw* verrichten in hoofdzaak twee taken. In de eerste plaats het maken van kostprijs- en rentabiliteitsberekeningen ten dienste van het prijsbeleid in de landbouw. In de tweede plaats wordt daarnaast, ten dele met hetzelfde materiaal, onderzoek verricht om te komen tot verbetering van het bedrijfsbeheer. Bij deze studie wordt de methode van de bedrijfsvergelijking het meest toegepast. Er is ook een begin gemaakt met standaardbegrotingen van typebedrijven als toetssteen bij dit werk.

De afdeling *Visserij* verricht zowel algemeen-economisch, sociografisch als bedrijfseconomisch onderzoek.

De resultaten van de onderzoeken worden als regel gepubliceerd. Begin 1954 waren bij het L.-E.I. ruim 200 personen in dienst, waaronder een dertigtal academisch gevormden.

's-Gravenhage.

J. HORRING.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Landbouw-Economisch Instituut, door Prof. Dr J. Horring	347	Boekbespreking:	
Begrotingsvergelijking in Benelux-verband, door Dr J. H. Spiegelberg	349	L. Meertens: De organisatie van de verkoop, bespr. door Drs J. L. Wage	360
Duitslands expansie op de buitenlandse afzetmarkten, door Drs P. J. van der Burg	351	Aantekening:	
Japans structurele vraagstukken, door Drs H. L. Dekking	354	Het jaarverslag 1953 van De Nederlandsche Bank, door Drs J. C. Brezet	361
Het sparen in België in 1953, door Drs J. van Essche	357	Geld- en kapitaalmarkt, door Drs J. C. Brezet ..	363
Surinaamse kanttekeningen, door G. C. A. Mulder, B.Sc., Ps.D.	358	Statistieken:	
		Gecombineerde maandstaat van de grote banken in Nederland	363
		Werkloosheid in Nederland	364
		Bankstaten	364

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen; F. de Vries; C. van den Berg (secretaris). Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Assistent-redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. Vlerick.

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK

Dr J. H. SPIEGELENBERG, Begrotingsvergelijking in Benelux-verband.

Dezer dagen publiceerde het Secretariaat-Generaal van de Nederlands-Belgisch-Luxemburgse Douane Unie een „Vergelijkende studie van de Nederlandse, Belgische en Luxemburgse begrotingen betreffende de jaren 1951, 1952 en 1953”. De commissie, die het rapport heeft samengesteld, beoogde inzicht te verschaffen in de omvang van de verschillende activiteiten van de Overheid, alsmede in de daaruit voortvloeiende economische relaties tussen de overheidshuishouding en de particuliere sector van de volkshuishouding. De vele moeilijkheden, die rijzen bij het vergelijkbaar maken van de begrotingsbedragen, heeft de commissie naar het voorkomt over het algemeen op aanvaardbare wijze opgelost. Uit de studie blijkt o.a., dat het beroep van het Rijk (en ook dat van de totale Overheid) op de nationale middelen in België in verhouding tot het nationale inkomen vrijwel exact even groot is als in Nederland, terwijl het in Luxemburg duidelijk groter is. In België ligt het accent daarbij echter iets meer op de investeringen. De totale rijksuitgaven in België en, met uitzondering van 1951, a fortiori ook in Luxemburg liggen verhoudingsgewijze hoger dan in Nederland. De „transfer expenditure” vormen in elk der drie landen de helft (of zelfs iets meer) van het totaal der rijksuitgaven. Vervolgens schenkt schrijver o.a. enige aandacht aan vermogenswinsten en -verliezen van de betreffende overheden.

Drs P. J. VAN DER BURG, Duitslands expansie op de buitenlandse afzetmarkten.

In dit artikel wordt nagegaan of er voor Duitsland redenen bestaan om zijn uitvoer op te voeren boven het indrukwekkende niveau, dat in het afgelopen jaar werd bereikt. Uitgaande van de veronderstelling, dat West-Duitsland de vooroorlogse welvaart ten minste dient te bereiken, komt schrijver tot de conclusie dat het voor Duitsland noodzakelijk is de export met ruim 50 pCt boven het reeds bereikte niveau op te voeren. De exporttoeneming zal vrijwel geheel in de sector industriële eindproducten moeten worden gerealiseerd. De belangen van de Nederlandse exportindustrie zijn hierbij rechtstreeks betrokken. De noodzakelijke verdere en volgens schrijver waarschijnlijke ontplooiing van de Duitse economische activiteit in het buitenland, zal een verdere verscherping van de concurrentieverhoudingen met zich brengen. Nederland dient zich voor te bereiden op de komende gebeurtenissen door de eigen concurrentiepositie te versterken.

Drs H. L. DEKKING, Japans structurele vraagstukken.

Schrijver behandelt in dit artikel de problematiek, waarvoor Japan zich bij zijn streven naar herstel van de nationale welvaart ziet gesteld. Het Oostaziatische vasteland kan voorspand als expansiegebied voor de Japanse industrie en mijnbouw worden afgeschreven; de industriële voortbrenging, hoewel ze belangrijk is toegenomen t.o.v. 1946, is geenszins voldoende voor opvang van de aanwas der bevolking en de financiering van het herstel; de concurrentiekracht is zeer afgenomen; de koopvaardijvloot is nog lang niet op haar vooroorlogse sterkte,

wat verlies van deviezen meebrengt; het tekort aan voedselproductie kan voorspand niet worden opgeheven en zelfs is het denkbaar dat het tekort door de toenemende bevolking mettertijd nog nijpender zal worden; ofschoon Japan niet is verstoken van bodemschatten, zijn deze ver van voldoende voor de behoefte, hetgeen ook geldt voor dierlijke en plantaardige voortbrengselen; onder de heersende omstandigheden is van emigratie geen wezenlijke bijdrage tot sanering van de Japanse economie te verwachten; de handelsbalans is toenemend deficitair geweest, afgezien van de korte Korea-hausse; beraamde sanerings- en ontwikkelingsplannen stuiten op gebrek aan kapitaal.

Drs J. VAN ESSCHE, Het sparen in België in 1953.

Hoewel de thans beschikbare gegevens zeer onvolledig zijn, kan toch reeds het vermoeden worden uitgesproken dat de resultaten van het sparen in België in 1953 zeer bevredigend zullen zijn, zonder nochtans het peil van 1952 te bereiken. De totale stortingen in 1953 bij de Algemene Spaar- en Lijfrentekas waren enigszins hoger dan in 1952, maar de terugbetalingen namen meer toe. De termijndeposito's bij de banken vertoonden in 1953 een grotere stijging dan in 1952. Het emissievolume in 1953 is lager dan in 1952, maar het blijft nog zeer hoog ten opzichte van de andere na-oorlogse jaren. Het aandeel van de particuliere spaarders in de vraag naar vastrentende waarden is ook in 1953 zeer hoog gebleven. De hypotheekinschrijvingen bereikten in de eerste elf maanden van 1953 een hoger niveau dan in de overeenkomstige periode van 1952.

— SOMMAIRE —

Dr J. H. SPIEGELENBERG, Comparaison des budgets des pays de Benelux.

Cet article contient une étude sur la publication du Secrétariat Général de l'Union Douanière belgo-néerlando-luxembourgeoise et intitulée „Etude comparée des budgets belges, néerlandais et luxembourgeois pour les années 1951, 1952 et 1953”.

Drs P. J. VAN DER BURG, l'Expansion de l'Allemagne sur les marchés mondiaux.

L'auteur examine s'il est judicieux de développer les exportations allemandes au delà du niveau impressionnant atteint l'an dernier.

Drs H. L. DEKKING, Problèmes de structure au Japon.

Cet article étudie les problèmes, qui se posent pour le Japon, à l'occasion de sa lutte pour le rétablissement du bien-être national.

Drs J. VAN ESSCHE, l'Épargne en Belgique en 1953.

L'auteur donne quelques indications sur l'épargne en Belgique en 1953. Il conclut que, malgré la nette insuffisance des données actuellement disponibles, il est permis de supposer que l'épargne a été satisfaisant en 1953, sans toutefois atteindre le niveau de 1952.

Begrotingsvergelijking in Benelux-verband

Inleiding.

Dezer dagen publiceerde het Secretariaat-Generaal van de Nederlands-Belgisch-Luxemburgse Douane Unie een „Vergelijkende studie van de Nederlandse, Belgische en Luxemburgse begrotingen betreffende de jaren 1951, 1952 en 1953”. Dit lijvige rapport van de „Commissie voor de vergelijkende studie der begrotingen van de publieke en parastatale instellingen” werd reeds in October vorig jaar afgesloten, maar men kan zich voorstellen, dat met het persklaar maken er van nog enkele maanden gemoeid moesten zijn. Inmiddels kon men wel reeds kennis nemen van een aantal cijfers en conclusies uit het rapport door een artikel, dat Drs Th. Beumer, een der Nederlandse leden van de commissie, publiceerde in het Januari-nummer van „Wij van Financiën”, het huisorgaan van het Ministerie van Financiën.

Het rapport getuigt van gedegen wetenschappelijke arbeid. Het getuigt ook van een goede verstandhouding in de betreffende Benelux-commissie, aangezien zonder zulk een verstandhouding een dergelijke arbeid niet mogelijk zou zijn geweest. De commissie verdient zeker waardering voor de wijze, waarop zij heeft getracht, een materie, die reeds voor elk land op zichzelf toegankelijk heet te zijn voor slechts een betrekkelijk kleine groep van specialisten, bevattelijk te maken voor een breder publiek. Zij is in dat pogen, althans wat de grote lijn betreft, zeker geslaagd. Waarmee nog niet gezegd wil zijn, dat het rapport gemakkelijk leesbaar zou zijn; maar dat mocht ook nauwelijks worden verwacht.

Doel en methode van het onderzoek.

Naar uit de inleiding tot het rapport blijkt, beoogde de commissie met deze vergelijkende begrotingsstudie, inzicht te verschaffen in de omvang van de verschillende activiteiten van de Overheid, alsmede in de daaruit voortvloeiende economische relaties tussen de overheidshuishouding en de particuliere sector van de volkshuishouding. Met name vraagt zij aandacht voor de punten van overeenkomst en van verschil, die in dit opzicht tussen de drie Benelux-landen blijken te bestaan. Terecht werd ernaar gestreefd, niet alleen het Rijk, maar ook de lagere publiekrechtelijke lichamen — provincies en, met name, gemeenten — in de becijferingen en in de daarop gebaseerde beschouwingen te betrekken. Wie weet, hoe gebrekkelijk de statistische informatie omtrent deze lichamen nog is, verbaast zich niet over de mededeling, dat de betreffende, in dit rapport verwerkte cijfers in belangrijke mate het karakter dragen van globale ramingen. Voor Luxemburg (dat geen provinciën kent) bleek het nog niet mogelijk, de gemeenten — althans wat haar uitgaven betreft — in de studie te betrekken.

Het is duidelijk, dat de waarde van de onderhavige studie in eerste instantie staat en valt met de vraag, of men de begrotingsbedragen, zo zij niet reeds direct vergelijkbaar zijn — en dat zijn zij om meerdere redenen inderdaad niet — redelijk vergelijkbaar kan maken. Naar het voorkomt heeft de commissie de vele moeilijkheden, die hier rijzen, over het algemeen op aanvaardbare wijze weten op te lossen, althans op een wijze die het onder de gegeven omstandigheden best bereikbare resultaat opleverde. Ongetwijfeld zal de commissie zelf zich wel beijveren om, naarmate betere cijfers beschikbaar komen, haar werk dienovereenkomstig te verfijnen. Met

name ook zou het interessant zijn, t.z.t. te kunnen kennis nemen van de resultaten, waartoe men alsdan zal kunnen komen door de thans — met uitzondering van het jaar 1951 — op de begrotingsramingen gebaseerde conclusies te verifiëren resp. te herzien aan de hand van de rekeningen. Het mag immers algemeen bekend worden verondersteld, dat er tussen de bedragen van de oorspronkelijke begroting en die van de uiteindelijke rekening aanzienlijke verschillen plagen te bestaan.

Zoals gezegd zag de commissie zich geplaagd voor de noodzaak, de cijfers van de drie landen vergelijkbaar te maken. Daartoe moesten om te beginnen allerlei correcties op de officiële begrotingscijfers worden toegepast teneinde de verschillen, die een uitvloeisel zijn van het verschil in begrotingstechniek, zoveel mogelijk te elimineren. Waar en voor zover dit niet mogelijk was, heeft de commissie er, terecht, nauwgezet naar gestreefd, haar bevindingen met het vereiste voorbehoud te omkleden. Dit is o.a. het geval met de conclusie t.a.v. de in elk der drie landen bestaande belastingdruk. Verschillende technische afwijkingen, en met name het verschil in de wijze van ramen van de opbrengst der kohierbelastingen (het ware te wensen, dat de op dit punt in ons land geldende voorschriften drastisch werden vereenvoudigd), maken, dat men hieromtrent vooralsnog eigenlijk in het geheel geen practisch hanteerbare conclusie kan formuleren, en dit zeker niet op basis van de begrotingsramingen. Wanneer men dit toch doet, loopt men — ondanks alle gemaakte voorbehoud — het grote gevaar, dat aan die „conclusie” — al dan niet doelbewust — een geheel verkeerde uitleg wordt gegeven, vooral waar het een onderwerp betreft, dat zozeer in het middelpunt van de belangstelling staat als de belastingdruk. Dit is, ten overvloede, reeds gebleken uit verschillende perscommentaren op de mededelingen van de heer Beumer.

Nadat aldus de cijfers op zichzelf zoveel mogelijk vergelijkbaar waren gemaakt, heeft de commissie ze vervolgens op een bepaalde wijze gegroepeerd en wel — in het licht van de reeds gereleveerde doelstelling van het onderzoek terecht — naar categorieën van uitgaven en inkomsten volgens de methode der nationale boekhouding, dus volgens uniforme economische criteria, zoals dat hier te lande sedert enkele jaren voor de Nederlandse rijksbegroting ook wordt gedaan in een bijlage bij de Millioenennota. Men splitst daartoe de uitgaven en inkomsten van de Overheid uit over een zevental rekeningen, t.w.:

- I consumptie;
- II rente, verlies en winst;
- III inkomensoverdrachten;
- IV vermogensoverdrachten;
- V directe investeringen;
- VI indirecte investeringen;
- VII overige vermogensmutaties.

Op de rekeningen I t/m IV worden dan verantwoord alle zgn. lopende uitgaven en inkomsten, op de rekeningen V t/m VII alle zgn. kapitaalsuitgaven en -inkomsten. Aangezien het kenmerk van de lopende uitgaven en inkomsten is, dat zij strekken tot vermindering resp. vermeerdering van het overheidsvermogen, is het duidelijk, dat het saldo van deze rekeningen samen aangeeft het zgn. vermogensverlies c.q. de zgn. vermogenswinst

van de Overheid, terwijl de kapitaalsuitgaven en -inkomsten alleen wijziging brengen in de samenstelling van het overheidsvermogen en niet in zijn grootte.

Slechts terloops zij er in dit verband aan herinnerd, dat de laatste tijd hier te lande veel te doen is geweest over het feit, dat de Staat der Nederlanden in de afgelopen jaren op vrij grote schaal vermogen — dus overschotten op lopende rekening — heeft gevormd, waardoor de door oorlog en bezetting in ons staatsvermogen geslagen bres weer voor een belangrijk deel kon worden gedicht. Op dit terrein ligt een aantal belangrijke vragen van financieel overheidsbeleid (en in laatste instantie zelfs van staats- en maatschappijbeschouwing). Aan dergelijke praktisch-politieke kwesties gaat het onderhavige rapport geheel voorbij, naar het voorkomt welbewust, en terecht. Men mag echter verwachten, dat behalve de vraag naar de hoogte van de belastingdruk met name ook de vraag, in hoeverre er in de drie Beneluxlanden sprake is van vermogensvorming door de Overheid (c.q. het Rijk) een punt is, waarnaar de belangstelling zal uitgaan. Wij komen er hieronder nog nader op terug.

Wat de door de commissie toegepaste methode betreft, dient nog op een punt te worden gewezen. Wegens het verschil in grootte van het nationale inkomen, meende de commissie, al weer terecht, niet te mogen volstaan met een vergelijking van absolute bedragen, maar deze te moeten relateren aan het nationale inkomen. Zij elimineerde daarmee tegelijk het tweede bezwaar, dat een vergelijking van absolute bedragen onbevredigend doet zijn, nl. een mogelijke discrepantie tussen de koopkrachtpariteit en de officiële wisselkoers. Gezien het grote belang, dat aldus wordt toegekend aan het nationale inkomen als gemeenschappelijke noemer, doet het wel wat vreemd aan, dat men in de conclusies deze laconieke opmerking tegenkomt: „Aangenomen moet natuurlijk worden, dat het nationale inkomen in de drie landen op ongeveer dezelfde wijze wordt berekend”. Twijfelde de commissie zelf aan de geoorloofdheid van deze assumptie in concreto? Zo ja, stelt zij dan daarmee sommige van haar conclusies niet enigszins op losse schroeven?

Enkele resultaten van het onderzoek.

Met betrekking tot de resultaten van het onderzoek moet worden volstaan met vermelding van slechts enkele punten. Een heel wat groter bestek zou vereist zijn om aan alle resultaten recht te kunnen doen wedervaren.

Aangeknoopt zij bij het hierboven weergegeven rekeningenschema. Zoals bekend moge worden verondersteld, kan uit de rekeningen I en V worden afgeleid de grootte van het beroep, dat de Overheid per saldo doet (c.q. zich, blijkens de begroting, voorstelt te doen) op de nationale middelen, deels voor haar eigen consumptie en deels voor haar investeringen. Anders gezegd: dit is het totaal der zgn. „real expenditure”. Daartegenover staan dan de zgn. „transfer expenditure” (in dit schema het totaal der rekeningen II, III, IV, VI en VII), uitgaven dus die erop neerkomen, dat de Overheid middelen, die zij tot zich heeft getrokken door belastingheffing of lening, niet aanwendt ter financiering van haar „eigen huishouding”, maar weer teruggeeft aan de particuliere sector (in geval van het Rijk betreffen de transfers uiteraard ten dele ook overdrachten aan de lagere publiekrechtelijke lichamen).

Uit de volgende cijfers (tabel 1) blijkt de omvang van het netto-beroep ¹⁾ zowel van het Rijk als

¹⁾ De tabellen, die het rapport hierover geeft (blz. 73 t/m 75), betreffen het bruto-beroep van de Overheid (het Rijk) op de nationale middelen, doordat de baten uit verkoop van goederen en diensten niet werden afgetrokken. Dit is niet alleen ongebruikelijk, maar ook materieel minder juist wanneer men dit beroep relateert aan het nationale inkomen.

— voor Nederland en België — van de totale Overheid op de nationale middelen ²⁾ (uitgedrukt zowel in pCt van de totale uitgaven resp. van het Rijk en van de totale Overheid als in pCt van het nationale inkomen):

TABEL 1.

	Rijk			Totale Overheid		
	1951	1952	1953	1951	1952	1953
<i>Nederland</i>						
netto-consumptie	36,2	42,8	45,6	40,7	45,1	48,0
netto-directe investeringen	4,8	6,1	5,7	5,3	6,2	6,0
totaal	41,0	48,9	51,3	46,0	51,3	54,0
in pCt van nationaal inkomen	10,5	13,0	13,1	15,5	18,1	18,3
<i>België</i>						
netto-consumptie	36,3	37,6	40,8	46,9	47,3	50,4
netto-directe investeringen	5,7	7,6	7,4	8,8	9,2	8,6
totaal	42,0	45,2	48,2	55,7	56,5	59,0
in pCt van nationaal inkomen	10,5	13,0	13,3	15,6	17,9	18,2
<i>Luxemburg</i>						
netto-consumptie	46,1	40,6	46,7			
netto-directe investeringen	4,4	9,0	3,3			
totaal	50,5	49,6	50,0			
in pCt van nationaal inkomen	11,9	14,0	16,8			

Deze tabel voert o.a. tot de opmerkelijke slotsom, dat het beroep van het Rijk (en ook dat van de totale Overheid) op de nationale middelen in België in verhouding tot het nationale inkomen vrijwel exact even groot is als in ons land, terwijl het in Luxemburg duidelijk groter is. In België ligt het accent daarbij echter iets meer op de investeringen. Uit deze tabel is verder af te leiden, dat de totale rijksuitgaven in België en, met uitzondering van het jaar 1951, a fortiori ook in Luxemburg verhoudingsgewijze (nog) hoger liggen dan in ons land, een conclusie die verrassend mag heten in het licht van de bezwaren, die van verschillende zijden de laatste jaren zijn aangevoerd tegen het als onverantwoord hoog gequalificeerde rijksuitgavenpeil hier te lande.

De tabel laat voorts zien, welk een belangrijke plaats de „transfer expenditure” in elk der drie landen innemen: zij vormen liefst de helft (of zelfs nog iets meer) van het totaal der rijksuitgaven. Deze cijfers symboliseren dus wel sprekend de ingrijpende consequenties, die het optreden van de Staat in deze tijd voor de volkshuishouding heeft.

Interessant is in aansluiting hierop ook tabel 2, waarin de uitgaven — wederom zowel van het Rijk alleen als van de totale Overheid — zijn gesteld tegenover de totale middelen en tegenover alleen de belastingmiddelen.

TABEL 2.

Confrontatie van uitgaven en middelen

(in pCt van nationaal inkomen)

	Rijk			Totale Overheid		
	1951	1952	1953	1951	1952	1953
<i>Nederland</i>						
uitgaven	25,6	26,5	25,5	33,8	35,3	33,9
belastingmiddelen ..	24,4	23,7	22,2	29,7	28,3	26,1
totale middelen	26,8	25,4	24,0	32,6	30,4	28,5
<i>België</i> ³⁾						
uitgaven	25,0	28,7	27,5	28,0	31,7	30,9
belastingmiddelen ..	20,9	20,0	20,6	21,7	20,8	21,5
totale middelen	21,7	21,7	22,0	23,0	23,0	23,4
<i>Luxemburg</i>						
uitgaven	23,5	28,3	33,6	?	?	?
belastingmiddelen ..	22,4	17,3	21,2	26,4	22,2	26,8
totale middelen	24,3	19,4	24,0	?	?	?

³⁾ Het is nuttig hier nog even vast te stellen, welk karakter de cijfers van het rapport in feite dragen. Dat is dan voor Nederland: 1951 vermoedelijke realisatie, 1952 herziene raming en 1953 ontwerp-begroting. Voor België: 1951 realisatie, 1952 herziene raming en 1953 ontwerp-begroting. Voor Luxemburg: 1951 realisatie, 1952 en 1953 vastgestelde begroting.

²⁾ Het écart tussen de belastingdruk, gemeten aan het nationale inkomen, in Nederland en (in mindere mate) Luxemburg enerzijds en België anderzijds is voor de totale Overheid aanmerkelijk groter dan voor het Rijk alleen. Dit houdt verband met de omstandigheid, dat België niet het systeem kent, waarbij de lagere publiekrechtelijke lichamen een bepaald aandeel krijgen in de opbrengst der rijksbelastingen, zodat dus daar de netto-opbrengst dezer belastingen voor het Rijk gelijk is aan hun bruto-opbrengst.

Zoals in het voorgaande reeds bleek, moet men — helaas — uitermate voorzichtig zijn bij het vergelijken van de in de tabel verwerkte opbrengstcijfers der belastingen en zijn i.c. eigenlijk alleen de cijfers voor 1951 redelijk vergelijkbaar. Men zou geneigd zijn daaruit te concluderen (mede om de in noot 3 vermelde redenen), dat de belastingdruk met name in Nederland belangrijk zwaarder is (althans toen was ⁴⁾) dan in België. In overeenstemming hiermede wordt in het rapport dan ook opgemerkt, „dat in Nederland de rijksuitgaven voor een belangrijk groter gedeelte door de opbrengst der rijksbelastingen en in mindere mate uit leningen worden gedeckt dan in België”. Het is echter in het licht van de in tabel 2 vermelde cijfers ⁵⁾ niet zonder meer in te zien, dat — zoals het rapport stelt — Luxemburg in dit opzicht meer met Nederland dan met België zou zijn te vergelijken; het tegendeel lijkt eerder waar (ook al wijzen de in het rapport medegegeelde cijfers nopens de ontwikkeling van de staatsschuld in de drie landen merkwaaardigerwijze weer wél in de eerstbedoelde richting).

Tot slot zij nog vermeld, dat blijkens het rapport het Rijk (en ook de totale Overheid) in Nederland in 1951 een aanzienlijke vermogenswinst boekte (hetgeen trouwens uit andere bronnen reeds bekend was), in Luxemburg een kleine winst en in België een klein verlies. Zoals bekend hebben de jaren 1952 en 1953 in ons land een soortgelijk (zij het kleiner) resultaat opgeleverd, terwijl in België (en in mindere mate ook in Luxemburg) de Staat toen waarschijnlijk een relatief belangrijk vermogensverlies heeft geleden. Dit is ook in overeenstemming met hetgeen hierboven reeds werd opgemerkt aangaande de verschillende wijze van financiering der rijksuitgaven.

* *

⁴⁾ Het lijkt wel aannemelijk, dat dit verschil in belastingdruk door de recente belastingherziening in ons land t.z.t. iets kleiner zal blijken te zijn geworden.

⁵⁾ Vooral die voor 1952 en 1953, die althans voor België en Luxemburg onderling wel enigermate vergelijkbaar zijn, terwijl men kan aannemen, dat in Nederland de feitelijke opbrengst in die jaren de hier verwerkte begrotingscijfers belangrijk zal hebben overtroffen (men kan dit trouwens controleren aan de hand van de thans bekende cijfers).

HANDEL-MAATSCHAPPIJ

H. Albert de Bary & Co. N.V.

HERENGRACHT 450 - AMSTERDAM

Internationaal handelscontact

Financiering van de buitenlandse handel

(Advertentie)

Het bestek van dit artikel laat niet toe, in te gaan op andere punten dan de enkele, die in het bovenstaande werden aangestipt, hoe groot de verleiding daartoe ook is. Wie echter door het voorgaande nog niet overtuigd mocht zijn, dat de commissie voor de begrotingsvergelijking belangrijk werk deed en doet — een belang, dat vooral is gelegen in het verschaffen van basismateriaal aan hen, die in Benelux-verband beleidsmaatregelen moeten ontwerpen —, neme toch ook het onderhavige rapport zelf ter hand. Hij zal zien, dat daarin nog tal van andere punten behandeling hebben gevonden, die aanleiding kunnen geven tot interessante bespiegelingen.

Zo zal het bijv. de Nederlandse belastingbetaler wellicht een zekere voldoening geven te constateren, dat hij „zijn” ambtenaren vergeleken met hun collega's in België en Luxemburg wel heel sterk onderbetaald. En wie meent, dat Nederland met zijn sociale zorg de weg van de wieg tot het graf wel wat al te veel heeft opgesierd, zal tot zijn verbazing — en misschien wel verbijstering — kunnen vaststellen, dat België en Luxemburg, ook zonder „rooms-rode coalities”, in dit opzicht nog meer „ontspoord” zijn.

's-Gravenhage.

J. H. SPIEGELBERG.

Duitslands expansie op de buitenlandse afzetmarkten

Sedert midden 1948 heeft zich het economisch herstel van West-Duitsland in een verbluffend snel tempo voltrokken. De laatste tijd zijn er tekenen aanwijsbaar, die er op duiden, dat het herstelproces er naar tendeert over te gaan, resp. reeds is overgegaan, in een proces van economische expansie. In het algemeen gesproken kan een met welvaartvergroting gepaard gaande economische expansie van Duitsland; ons land, dat voor de afzet van zijn producten nu eenmaal in belangrijke mate is aangewezen op een groot en welvarend achterland, slechts welkom zijn. Er zijn echter ook risico's aan verbonden, waarvoor men de ogen niet mag sluiten. Een economische expansie van West-Duitsland immers laat zich niet los denken van een toeneming van de Duitse export; een export, welke ook dié producten betreft, welke de Nederlandse industrie exporteert (en — gezien het werkgelegenheidsprobleem hier te lande — in toenemende mate dient te exporteren) en op dié markten is gericht, waar ook de belangen van de Nederlandse exportindustrie liggen. Er is dan ook alle aanleiding om na te gaan of er voor Duits-

land redenen bestaan zijn uitvoer op te voeren boven het alleszins indrukwekkende niveau, dat in het afgelopen jaar reeds werd bereikt.

Terwijl in de jaren 1945 t/m 1948 een verslagen en economisch ontredderd Duitsland slechts met steun van de bezettende mogendheden voor hongersnood en volkomen ondergang kon worden behoed, veranderde de situatie midden 1948 als bij toverslag. Van een, de omvang van het probleem in aanmerking nemende, aanzienlijke toeneming van de geallieerde hulpverlening was op dat moment geen sprake. De conclusie ligt derhalve voor de hand. De krachten tot de ommekeer en tot het herstel werden door het Duitse volk zelf voortgebracht en — hoewel er nog altijd velen zijn, die dit slechts ongaarne zullen beamen of zelfs ontkennen — dienen vóór alles op het credit te worden geschreven van de na de geldsanering gevoerde economische politiek der „soziale Marktwirtschaft”. Het zou hier te ver voeren deze politiek, waarvan Prof. Dr Ludwig Erhard zowel de geestelijke

vader, de grote inspirator als ook de daadwerkelijke uitvoerder was (en nog is), te analyseren en te bespreken. Er zij daarom mede volstaan er op te wijzen, dat men in Duitsland doelbewust koos voor een systeem, waarbij in de eerste plaats de prestatie bepalend was voor de beloning (o.a. opheffing van distributie en prijsbeheersing) en men derhalve afwees een systeem van verdeling der armoede, door middel waarvan de meeste andere Europese landen hadden getracht of trachtten de gevolgen van de tweede wereldoorlog te boven te komen. Verder, dat de keuze goed bleek, getuige niet alleen het overweldigend succes, dat zowel in productie- als consumptiesfeer werd behaald, maar ook de constante verbetering van de situatie op de arbeidsmarkt (toenemende werkgelegenheid). Het hersteltempo van toen en het expansietempo van de laatste tijd werd en wordt door geen enkel ander land geëvenaard; zelfs niet door landen, welke belangrijk minder schade hadden geleden en zich ook uit anderen hoofde niet voor dergelijke economische problemen geplaatst zagen als West-Duitsland. Illustratief is in dit verband de ontwikkeling van het indexcijfer voor de industriële productie (basis 1936 = 100):

1949 = 89,8	1952 = 144,4
1950 = 113,0	1953 = 157,9 a)
1951 = 134,8	
a) 1e halfjaar 1953 = 150,8	
2e halfjaar 1953 = 165,1	

Voorts zijn vooral de werkgelegenheids- en werkloosheidscijfers van belang. We geven de maandgemiddelden in miljoenen. De cijfers tussen haakjes hebben betrekking op het aantal tewerkgestelden in de industrie.

	Tewerkgesteld	Werklozen
1949	13,5 (4,4)	1,263
1950	13,9 (4,8)	1,585
1951	14,6 (5,3)	1,431
1952	15,0 (5,5)	1,381
1953	15,7 (5,8)	1,252

Het feit, dat onder vigeur van het systeem der „soziale Marktwirtschaft” het overheidsingrijpen op economisch gebied tot een minimum werd beperkt, staat er borg voor, dat de ongewoon snelle en sterke economische expansie van West-Duitsland een gezonde expansie is geweest. Dit houde men goed in gedachten, want het zal blijken een der belangrijkste factoren te zijn, die in de toekomst de Duitse concurrentiekracht op de buitenlandse markten zullen bepalen.

Terugkerende tot onze eigenlijke probleemstelling menen wij te mogen stellen, dat er geen enkele aanleiding bestaat de illusie te koesteren, dat de Duitse expansie, zoals die tot uitdrukking komt op de buitenlandse markten, haar grenzen reeds zou hebben overschreden of zelfs maar bereikt, omdat — gezien de sterke stijging van de Duitse export in het jongste verleden — nu geen noodzaak meer zou bestaan de uitvoer nog belangrijk verder op te voeren en dus de Duitse exportdrang zou moeten verflauwen. Niets is minder waar! Er zijn nl. verschillende factoren te noemen, welke er duidelijk op wijzen, dat de Bondsrepubliek zovóél meer zal moeten exporteren dan het vóóroorlogse Duitsland, dat de tegenwoordige export bepaaldelijk nog ontoereikend moet worden geacht:

1. Op het grondgebied van de tegenwoordige Bondsrepubliek wonen bijna 25 pCt méér mensen dan vóór de oorlog (thans bijna 50 miljoen). In het vóóroorlogse Duitse Rijk met een bevolking van rond 70 miljoen

zielen kon slechts 80 pCt van de bevolking met het product van eigen bodem worden gevoed. Wanneer men bedenkt, dat het niet mogelijk is gebleken de voedselproductie in West-Duitsland in betekenende mate boven het vóóroorlogse peil te brengen, dan volgt uit een en ander, dat — ceteris paribus — alleen door de bevolkingsaanwas de importbehoefte en dus ook de noodzaak om te exporteren van het tegenwoordige West-Duitsland reeds groter moet zijn dan van héél Duitsland vóór de oorlog.

2. De economische relaties van West-Duitsland met de tegenwoordige Russische zône, die vóór de oorlog op het gebied van de voedselvoorziening „self supporting” was, en met de thans onder Pools bestuur staande Duitse gebieden ten Oosten van de Oder/Neisse linie hebben nauwelijks meer iets te betekenen. Vooral dit laatste is van groot belang, aangezien „Pools Duitsland” vroeger een belangrijk agrarisch overschotgebied vormde, dat voor een groot deel in het tekort aan voedingsmiddelen van West-Duitsland (met een toenmalige verzorgingsgraad uit eigen productie van slechts 60 pCt) voorzag. Thans moet West-Duitsland ook dit deel van zijn tekort vrijwel geheel in het buitenland dekken.

3. De noodzaak een grotere voedingsmiddelenimport met industriële export te betalen, heeft een toegenomen behoefte aan grondstoffen voor de industrie doen ontstaan, welke op zijn beurt weer door de export van industriële eindproducten moet worden gedekt.

4. Gedurende en na de oorlog zijn Duitslands verplichtingen tegenover het buitenland op het gebied van het kapitaal- en kapitaalopbrengstenverkeer geaccumuleerd en door de na-oorlogse credietverlening van de geallieerden alsmede door de herstellplicht t.o.v. Israël e.d. vermeerderd. Nakoming van deze verplichtingen zal gedurende de eerstkomende decennia extra uitvoer vergen.

5. Het Duitse vermogen in het buitenland werd in beslag genomen, zodat de vroeger hieruit voortvloeiende baten thans door additionele export zullen moeten worden gecompenseerd.

6. Duitsland werd, o.a. door het verlies van zijn koopvaardijvloot, op het gebied van het dienstenverkeer sterker afhankelijk van het buitenland, dan het reeds vóór de oorlog was.

7. Een compensatie moet worden gevonden voor de verslechtering van Duitslands ruilvoet, welke verslechtering hierin tot uitdrukking komt, dat op het gebied van de voedingsmiddelenimport de koopkracht van de Deutsche Mark slechts 1/3 en op het gebied van de grondstoffenimport nog geen 30 pCt bedraagt van de koopkracht van de vroegere Rijksmark, terwijl op het gebied van de industriële uitvoer Duitsland slechts DM. 2,67 ontvangt tegen een Rijksmark vroeger.

8. Het „liberale” West-Duitsland van tegenwoordig moet verhoudingsgewijs meer hoogwaardige en dus „dure” industriële eindproducten importeren, dan het autarkische Duitsland van kort voor de oorlog.

9. De bevolking van West-Duitsland neemt nog steeds snel toe. Enerzijds door het geboorte-overschot en anderzijds door de nog altijd voortdurende toevloeiing van vluchtelingen uit het Oosten (consequenties voor de voedselvoorziening tot uitdrukking komende in een additionele exportnoodzaak).

10. West-Duitsland zal, mede gezien de hiervoor genoemde redenen, in steeds toenemende mate dienen te industrialiseren, hetgeen een behoefte oproept aan investeringskapitaal, dat voor een belangrijk deel uit additionele export zal moeten worden vrijgemaakt (veredelingswinst!).

Hoeveél groter de export van West-Duitsland zal moeten worden, dan die van het gehele Duitse rijk vóór de oorlog is een vraag, waarvan de beantwoording afhankelijk moet worden gesteld van het standpunt, dat men inneemt t.a.v. de noodzakelijke ontwikkeling van de Westduitse levensstandaard. Beschouwt men het ten minste bereiken van de vooroorlogse welvaart als conditio sine qua non, dan biedt het voorgaande gecombineerd met de in de navolgende tabellen 1 t/m 4 opgenomen gegevens wel enige indicatie voor het beantwoorden van de gestelde vraag.

TABEL 1.
Invoer Duitsland resp. West-Duitsland in mln ton en mln RM. resp. DM.

	Totaal		Voedingsmiddelen		Grondstoffen		Rest	
	Ge-wicht	Waar-de	Ge-wicht	Waar-de	Ge-wicht	Waar-de	Ge-wicht	Waar-de
1936	51,2	4.218	5,1	1.499	38,2	1.571	8,0	1.148
1937	59,9	5.468	8,9	2.045	42,5	1.996	8,5	1.427
1938	62,6	5.449	9,8	2.111	42,6	1.850	10,2	1.488
1936/38	57,9	5.045	8,0	1.885	41,1	1.806	8,9	1.354
1953	48,6	16.008	8,2	5.852	34,4	5.224	6,0	4.932

TABEL 2.
Uitvoer Duitsland resp. West-Duitsland in mln ton en mln RM. resp. DM.

	Totaal		Voedingsmiddelen		Grondstoffen		Rest	
	Ge-wicht	Waar-de	Ge-wicht	Waar-de	Ge-wicht	Waar-de	Ge-wicht	Waar-de
1936	52,8	4.768	0,3	88	36,3	419	16,2	4.261
1937	66,6	5.911	0,2	89	47,3	578	19,0	5.244
1938	51,8	5.257	0,2	61	38,0	504	13,7	4.692
1936/38	57,1	5.312	0,2	79	40,6	500	16,3	4.733
1953	46,5	18.507	2,1	476	23,0	1.491	21,4	16.540

TABEL 3.
Gewicht invoer West-Duitsland 1953 in pCt gewicht Duitse invoer

	1936 = 100	1936/38 = 100
Totaal	95	84
Voedingsmiddelen	161	103
Grondstoffen	90	84
Rest	75	67

TABEL 4.
Gewicht uitvoer West-Duitsland 1953 in pCt gewicht Duitse uitvoer

	1936 = 100	1936/38 = 100
Totaal	88	81
Voedingsmiddelen	682	885
Grondstoffen	63	57
Rest	132	131

Met verwijzing naar onze beschouwing „De nadelige consequenties van een verdeling van Duitsland voor de voedselpositie der drie westelijke zônes”, welke in „Economische Voorlichting” van 15 Mei 1948 werd opgenomen, kan de toeneming van de Westduitse behoefte aan te importeren levensmiddelen t.o.v. die van heel Duitsland vóór de oorlog op zeker 75 pCt worden gesteld (factoren 1 en 2). De jaarlijkse import van Duitsland bedroeg gemiddeld in de periode 1936 t/m 1938 RM. 5,045 mrd; hiervan RM. 1,885 mrd voedingsmiddelen en RM. 1,806 mrd grondstoffen. De export bedroeg RM. 5,312 mrd, waarvan RM. 0,5 mrd grondstoffen en RM. 0,079 mrd voedingsmiddelen. Indien de import van voedingsmiddelen met 75 pCt zou moeten toenemen, dan zou daarvoor een bedrag van RM. 1,414 mrd nodig zijn.

ROTTERDAMSCH E BANK

**DOCUMENTAIRE
ACCREDITIEVEN**

**INCASSERINGEN
OP BINNEN- EN
BUITENLAND**

250 VESTIGINGEN IN NEDERLAND

(Advertentie)

De invoerwaarde van de te importeren voedingsmiddelen zou daarmee stijgen tot RM. 3,299 mrd of — omgerekend tegen een koers van 3 DM. = 1 RM. ¹⁾ — tot DM. 9,897 mrd. In verband met de noodzaak méér grondstoffen voor de industrie te importeren (factor 3), zou de waarde van de vooroorlogse grondstoffenimport met RM. 0,9 mrd ²⁾ moeten toenemen tot RM. 2,706 mrd, waarmee een bedrag van DM. 9,2 mrd zou zijn gemoed (omrekeningskoers DM. 3,4 = RM. Wat de invoer van de industriële halffabrikaten en eindproducten aangaat (de restpost in de tabellen) zou men er van kunnen uitgaan, dat het vóóroorlogse niveau van RM. 1,354 mrd weer zal moeten worden bereikt. Dit bedrag moet dan tegen de extreem hoge koers van DM. 5,44 = RM. 1 worden omgerekend in na-oorlogse Markten, aangezien niet alleen rekening dient te worden gehouden met Duitslands verslechtering van de „terms of trade”, maar ook met de invloed van de onder 8 genoemde factor. We vinden dan een bedrag van DM. 7,361 mrd. In totaal zou voor de invoer van voedingsmiddelen, grondstoffen en „rest” dus een bedrag van DM. 26,458 mrd nodig zijn, waar — zolang Duitsland zich geen passieve handelsbalans kan permitteren — tenminste een gelijk bedrag aan export tegenover moet komen te staan.

Het exportbedrag zou daarenboven met ruw geschat DM. 1,0 mrd ³⁾ moeten worden vermeerderd in verband met de onder 4 genoemde factor. Ten slotte moet er mede worden gerekend, dat de Duitse handelsbalans reeds vóór de oorlog een overschot vertoonde door middel waarvan het tekort in de sector „invisibles” van de betalingsbalans (kapitaal- en dienstenverkeer) moest worden gecompenseerd. Dit overschot zal nu zéker niet kunnen worden

¹⁾ Deze, alsmede de hierna te gebruiken omrekeningskoersen, waaruit de onder 7 genoemde verslechtering van de ruilvoet duidelijk blijkt, kunnen worden afgeleid uit een vergelijking van de vóór- en na-oorlogse importen qua waarde en volume.

²⁾ De verhouding waarde geïmporteerde grondstoffen: waarde geëxporteerde eindproducten was vóór de oorlog als 10 : 26. Een toeneming van de industriële export met RM. 1,414 mrd zou derhalve een toeneming van de grondstoffenimport met RM. 0,544 mrd vergen. Wegens het cumulatieve effect van de importtoeneming middels de uitvoernoodzaak, stijgt laatstgenoemd bedrag tot zeker RM. 0,9 mrd.

³⁾ Waarvan ca DM. 500 mln voor nakoming achterstallige verplichtingen benevens rente plus aflossing op na-oorlogse kredieten krachtens de Londense schuldenovereenkomst, ca DM. 250 mln aan Israël en ca DM. 250 mln voor nakoming achterstallige verplichtingen in de dividendensector (niet in Londen geregeld). Opgemerkt zij, dat door de Bank Deutscher Länder de totale verplichtingen van de Bondsrepubliek in de „kapitaalsector” voor 1954 op maximaal DM. 2,2 tot DM. 2,3 mrd zijn geschat (vgl. „Neue Zürcher Zeitung” van 23 Februari 1954 „Die Zahlungsbilanz Westdeutschlands”).

gemist. Het surplus gemiddeld in de jaren 1935 t/m 1938 bedroeg RM. 267 mln, hetgeen overeenkomt met een bedrag van DM. 801 mln (omrekeningskoers RM. 1 = DM. 3). Alles bijeengenomen zou de Westduitse uitvoer derhalve een waarde moeten gaan vertegenwoordigen van tenminste DM. 26,458 mrd + DM. 1,0 mrd + DM. 0,801 mrd = DM. 28,259 mrd.

Dat geen poging werd ondernomen om het tot export nopende effect van de onder 5, 6, 9 en 10 genoemde factoren in geld te waarderen, houdt verband met het feit, dat de daartoe benodigde gegevens niet in voldoende mate beschikbaar staan. Een ernstig bezwaar behoeft dit echter niet te vormen, aangezien het tóch niet mogelijk is een volmaakt „waterdichte” prognose te maken en er ook wel enkele factoren zijn aan te wijzen, die zouden pleiten voor enige vermindering van het geprognoseerde bedrag. In dit verband denke men er slechts aan, dat West-Duitslands bevolking kleiner is dan die van heel Duitsland vóór de oorlog en uit dien hoofde dus een vermindering van de totale consumptie van geïmporteerde industrieproducten mag worden verwacht. Verder, dat de basis voor onze berekening van de behoefte aan buitenlandse voedingsmiddelen wellicht aan de hoge kant lag, gezien in de jaren 1937 en 1938 met het oog op de oorlogsvoorbereiding voorraden werden gevormd. Ten slotte, dat een voortzetting van de eind 1952 voor West-Duitsland aangevangen verbetering van de „terms of trade” zeker niet tot de onmogelijkheden behoort. *Al met al lijkt het daarom wel verantwoord het gevonden bedrag van ruim DM. 28 mrd aan te houden. Dit bedrag vergeleken met het exportcijfer van West-Duitsland voor 1953, zijnde DM. 18,5 mrd, wijst op een voor Duitsland bestaande noodzaak de export met nog eens ruim 50 pCt boven het reeds bereikte peil op te voeren. Waar de noodzakelijke exporttoeneming vrijwel geheel zou moeten worden gerealiseerd in de sector industriële eindproducten moet men er buitendien rekening mee houden, dat juist in dié sector Duitslands uitvoer met belangrijk méér dan 50 pCt of, om precies te zijn, met 58 pCt zou moeten toenemen.*

Men kan zich afvragen of een dergelijke uitbreiding in de praktijk te verwezenlijken is. Indien men de cijfers in de hiernavolgende tabellen beschouwt, dan blijkt daar o.a. uit, dat in de jaren 1951 t/m 1953 de Westduitse export qua hoeveelheid met gemiddeld 23 pCt per jaar toenam.

TABEL 5.

	Invoer	Uitvoer	Saldo
1949	7.846 (3.588)	4.136 (84)	- 3.710
1950	11.374 (5.016)	8.362 (192)	- 3.012
1951	14.726 (5.880)	14.577 (492)	- 149
1952	16.203 (6.060)	16.909 (384)	+ 706
1953	16.008 (5.856)	18.507 (480)	+ 2.499

Toelichting: Tabel 5 geeft de in- en uitvoercijfers aan in miljoenen DM, waarbij de tussen haakjes geplaatste cijfers betrekking hebben op voedingsmiddelen. In tabel 6 zijn de corresponderende volumecijfers gegeven op basis 1950 = 100. Aan de in tabel 5 tot uitdrukking komende waardevermindering van de

invoer in 1953 kan in dit verband weinig betekenis worden gehecht, gezien de verbetering van de Duitse ruitvoet. De importprijzen daalden met 12 pCt, de exportprijzen met slechts 7 pCt (vgl. ook de „Neue Zürcher Zeitung” van 26 Februari 1954: „Der Aussenhandel Wetsdeutschlands im Jahre 1953”).

TABEL 6.

	Invoer	Uitvoer
1949	76	43
1950	100	100
1951	102	143
1952	118	154
1953	133	180

Een exporttoeneming met 50 pCt zou zich, bij bestendiging van het tempo der afgelopen 3 jaren, derhalve reeds binnen 2 jaar kunnen realiseren. Nu is het nauwelijks aan te nemen, dat een gemiddelde toeneming met 23 pCt per jaar nu nog tot de mogelijkheden behoort; dit mede gezien het feit, dat de toeneming het vorige jaar „slechts” 17 pCt bedroeg. Wat wél bereikbaar kan worden geacht is moeilijk te zeggen. Veel zal uiteraard afhangen van het opnamevermogen van de buitenlandse afzetmarkten en van het weerstandsvermogen van Duitslands concurrenten op deze markten. Wat dit laatste betreft, raakt men direct aan de risico's, waarop wij in onze inleiding doelden. Hierbij immers is het, dat de belangen van de Nederlandse exportindustrie rechtstreeks zijn betrokken. Had men enige jaren terug de vraag opgeworpen of een toeneming van de Westduitse export in een zodanig tempo en met zulk een omvang als uit de tabellen bleek, mogelijk zou zijn geweest, dan had men die vraag zonder twijfel ontkennend beantwoord. Tóch is het gebeurd en alleen daarom zou het al hoogst onvoorzichtig zijn wanneer men thans niet met de mogelijkheid van een verdere, zij het dus wellicht minder snelle stijging van de Duitse uitvoer rekening zou houden. Dat in de afgelopen jaren de concurrentiekracht van de Nederlandse exportindustrie reeds tekortschoot en dientengevolge tot de Duitse successen bijdroeg, kan onmogelijk met zekerheid worden vastgesteld. Waarschijnlijk lijkt het niet. Een ding is echter wél zeker. De noodzakelijke verdere en o.i. waarschijnlijke ontplooiing van de Duitse economische activiteit in het buitenland, zal een verdere verscherping van de concurrentieverhoudingen met zich brengen en daarbij kunnen de Nederlandse industriële exportbelangen niet ongemoeid blijven.

Concluderend menen wij daarom te moeten stellen, dat het noodzakelijk zal zijn zich hier te lande op de komende gebeurtenissen voor te bereiden door de eigen concurrentiepositie te versterken, teneinde op die wijze te voorkomen, dat een verdere toeneming van de Westduitse export mede zal gaan ten koste van de Nederlandse industriële uitvoer respectievelijk ten koste van de noodzakelijk geachte toeneming van deze uitvoer⁴.

Eindhoven.

Drs P. J. VAN DER BURG.

⁴ Te dezer zake moge worden verwezen naar onze beschouwingen onder het hoofd „De Duitse concurrentie” in „Het Financieel Dagblad” van 26, 27 en 28 April jl.

Japans structurele vraagstukken

De problematiek, waarvoor Japan zich bij zijn streven naar herstel van de nationale welvaart ziet gesteld, is ons, Nederlanders, niet vreemd. In weerwil van verschil in geografische gesteldheid en ras hebben beide landen op het stuk van hun na-oorlogse economische situatie een opmerkelijk aantal punten van sterke overeenkomst.

De jure moge ons land als een der overwinnaars uit

het strijdperk zijn getreden, de facto moet het, met Japan, tot de zwaarste verliezers worden gerekend. Japan werd gedwongen tot afstand van geheel zijn overzees rijkgebied, Nederland van het overgrote deel. Beide landen zagen hun productie-apparaat zwaar beschadigd, hun koopvaardijvloot gedecimeerd, hun militaire macht vernietigd. Evenals ons land is Japan sterk overbevolkt, heeft het

gebrek aan cultuurgrond en grondstoffen en is daardoor, als noodoplossing op emigratie, maar vooral op industrialisatie aangewezen, teneinde, naast de zorg voor eigen voorziening, door stijgende uitvoer van goederen en diensten het evenwicht in zijn betalingsbalans te kunnen verwezenlijken en handhaven. Ten aanzien van Japan komt er nog bij, dat het zijn voornaamste handelspartners heeft verloren. Hier tegenover staat, dat het, al kan het zijn droom van beheersers van Azië wel opgeven, een goede kans heeft op uiteindelijke herwinning van een groot deel van zijn oude machtspositie in de wereld.

Wanneer men zich nu het tempo, waarin het herstel van onze eigen stoffelijke welvaart zich heeft voltrokken, voor ogen stelt en tevens het oor leent aan de vele berichten over de wederopbouw en de toenemende concurrentie van Japan, zou men geneigd zijn de zorgen van dit land niet al te zwaar op te nemen. Zoals evenwel uit een nadere beschouwing van bovengenoemde aspecten zal blijken, zal Japan er een uitermate zware dobber aan hebben zijn economische constellatie weder op een redelijk peil te doen aanlanden.

Herleving van het *oude imperium*, dat rond tweemaal de oppervlakte van het huidige rijk besloeg, lijkt een hersenschim. Evenmin kan binnen afzienbare tijd worden gerekend op herstel van de vroegere economische invloed op het Oostaziatische vasteland. Als expansiegebied voor de Japanse industrie en mijnbouw kan het voorhands worden afgeschreven. De politieke ommekeer in China heeft de verhoudingen verder verstoord. Circa 75 pCt van de buitenlandse handel van dit land vindt nu plaats met Rusland en zijn satellieten tegen 2 tot 3 pCt vóór de oorlog.

Een indruk van de rehabilitatie van het *productie-apparaat* geeft de index van de industriële voortbrenging (1938 = 100), die, in 1946 gedaald tot 20, in de eerste acht maanden van het vorige jaar met een gemiddelde van 109 weer de vooroorlogse overschreed. Voor de mijnbouw waren de overeenkomstige cijfers resp. 41 en 103. Ofschoon op zichzelf een loffelijke prestatie, is zij geenszins voldoende voor opvang van de aanwas der bevolking en de financiering van het economische herstel. Mede ten gevolge van het isolement gedurende de wereldoorlog is de uitrusting, voor zover niet vernield, verouderd en versleten.

De concurrentiekracht, die nu in nog sterkere mate dan voorheen op het lage loonpeil moet steunen, is zeer afgenomen; zij zal verder afnemen, naarmate het loon stijgt. Weliswaar was in October jl. ten opzichte van 1938 de verhouding tussen de indices van de lonen (227) en de kosten van levensonderhoud (206) rond 10 pCt ten voordele van de arbeiders gewijzigd — volgens andere berekeningen zou het huidige reële loonpeil echter nog beneden het vooroorlogse liggen — doch zelfs een verbetering van 10 pCt kan in het kader van de veranderende sociale verhoudingen niet bevredigend worden geacht. Sedert het begin van deze eeuw is de agrarische bevolking herhaaldelijk in verzet gekomen tegen haar armelijk bestaan. Evenzo neemt de onrust onder de industriële arbeiders toe. Aan een aanzienlijke verhoging van het reële loon zal op den duur niet zijn te ontkomen. Bovendien wordt de kostprijs nog nadelig beïnvloed door de hoge vracht op die grondstoffen, die vroeger van nabij, thans van verre moeten worden aangevoerd.

De *koopvaardijvloot*, ofschoon van 1,3 mln brt. in 1945 gegroeid tot 2,9 mln in 1952, is nog lang niet op haar vooroorlogse sterkte van 5 mln brt. gekomen. Kostbare deviezen gaan verloren, doordat noodgedwongen het

transport aan vreemde schepen moet worden toevertrouwd. De visserij heeft meer van haar achterstand ingehaald, maar moet zich met beperktere visgronden vergenoegen. De industrie van visconserven, steeds een rijke deviezenbron, exporteerde in 1951 niet meer dan 1,3 mln kisten tegen 4,1 mln in 1939.

Hoe de kosten van de opnieuw te organiseren *defensie* en van de instandhouding hiervan zullen moeten worden bestreden, zelfs al kan wel op ruime financiële en materiële bijstand van de Verenigde Staten worden gerekend, is een vraag, die de Regering nog eens extra hoofdbreken zal bezorgen. Volgens Amerikaanse bron wordt uiteindelijk aan een — overigens wel erg bescheiden — weermacht gedacht van 190.000 man te land, 35.000 ter zee en 40.000 in de lucht, bewapend en gesteund door het nodige krijgsmateriaal.

Ogenschoon steekt de *bevolkingsdichtheid* niet ongunstig af bij sommige Europese landen. Op een oppervlakte van bijna 12 maal Nederland wonen 87 mln mensen of 236 per km² (Nederland 325). Van het totale gebied is echter slechts ongeveer een zesde deel bouwland, zodat voor de voedselproductie per hoofd der bevolking niet meer dan 700 m² *cultuurgrond* beschikbaar is. Deze wordt dan nog bovendien herhaaldelijk geteisterd door aardbevingen en overstromingen. Van het overige, voor 90 pCt bergachtige, terrein is wellicht een deel bruikbaar te maken voor agrarische doeleinden. Voorts is van mechanisatie, teeltwijziging — bijv. minder rijst, meer tarwe en veeteelt —, zaadselectie e.d. een ietwat hogere opbrengst van de overigens reeds zeer intensieve exploitatie te verwachten, doch geen afdoend resultaat.

Met de verbetering en bebouwing van de nog enigszins in aanmerking komende woeste gronden zullen uitgebreide en kostbare werken op het gebied van wegenbouw, normalisatie, irrigatie en ontginning zijn gemoeid. Nog afgezien van de kwestie van de financiering is het de vraag of deze werken economisch verantwoord zijn en of de daaraan ten koste te leggen enorme bedragen niet veel meer rendabel zullen zijn in de industrie. In elk geval moet worden aangenomen, dat het tekort aan voedselproductie voorhands niet kan worden opgeheven; zelfs is het denkbaar dat dit, bij de huidige aanwas van de bevolking, welker sterkte tegen 1970 tot 100 mln zal zijn gestegen, metertijd nog nijpender vorm zal aannemen.

In de *grondstoffensector* is het beeld eveneens weinig rooskleurig. Ofschoon Japan niet verstoken is van bodemschatten, zijn deze ver van voldoende voor de behoefte, hetgeen ook geldt voor dierlijke en plantaardige voortbrengselen. Met uitzondering van koper, lood, zink, zwavel, pyriet, natuurzijde en enkele minder belangrijke producten is het land in min of meer sterke mate aangewezen op het buitenland. Van ijzer, staal, aluminium en andere non-ferro metalen in de vorm van erts of half-fabriekaat, van hout, pulp, rubber, wol, katoen, steenkool en aardolieproducten moeten grote hoeveelheden worden ingevoerd. En ook hier ontbreekt uitzicht op belangrijk betere verhoudingen. Een bescheiden lichtpunt is het bijzonder grote „witte steenkool”-potentieel. Niettemin is de in verhouding tot de meeste andere landen sterk doorgevoerde toepassing van elektrische energie nog duidelijk achtergebleven bij de huidige — om niet te spreken van de toekomstige — behoefte. Een van 1952 daterend plan beoogt hierin te voorzien door de bouw van installaties met een capaciteit van 5,5 mln kW. Van de geraamde kosten ter hoogte van niet minder dan \$ 2,4 mrd staat tot dusver slechts \$ 800.000 ter beschikking.

Een redelijker verhouding tussen de uit eigen bodem

te winnen voedingsmiddelen en grondstoffen en het hoofdelijke verbruik zou kunnen worden bereikt door *emigratie* op grote schaal, waarbij uiteraard het accent op de handarbeiders zou vallen. Een eerste hinderpaal is dan, dat de Japanner op grond van traditie en mentaliteit moeilijk eigen bodem vaarwel zegt. Kolonisatie in de destijds afhankelijke gebieden in Oost-Azië is geen succes geworden, te minder omdat de levensstandaard van de Chinese en Koreaanse arbeider, waarmede de Japanner te concurreren kreeg, nog ver lag onder die, waaraan hij gewend was. Hetzelfde gold a fortiori voor tropische landen, daar hij, gewend aan het ongeveer met Nederland overeenkomende koele klimaat van zijn vaderland, tussen de keerkringen niet gemakkelijk wilde aarden. Landen met een aantrekkelijk klimaat en een hogere levensstandaard dan de Japanse, die dus betere uitzichten op succes zouden kunnen bieden, hielden hun deuren voor dit volk op een uiterst smalle kier of geheel gesloten. Ondanks de noodzaak van emigratie is zij dan ook nooit een element van opluchting in het demografische probleem geworden. Zelfs zijn, na de territoriale offers van 1945, naar schatting 5 tot 6½ mln Japanners gerepatriëerd. Onder de heersende omstandigheden is van emigratie geen wezenlijke bijdrage tot sanering van de Japanse economie te verwachten.

Zodoende moet alle hoop worden gevestigd op opvoering van de productie in de *industriële sector*. En dan kan niet worden volstaan met aanpassing aan de hedendaagse behoefte. Rekening moet worden gehouden met de bevolkingsaanwas en de stijgende tendentie van de reële lonen. De uit beide factoren voortvloeiende toename van de consumptie vereist op haar beurt een weer hogere productie. Deze gang van zaken houdt een stijgende import van grondstoffen — en ook van voedingsmiddelen — in, die door additionele uitvoer, en wel van industriële producten, moet worden gedekt. Dit laatste behoeft geen betoog, indien men zich de samenstelling van in- en exportpakket realiseert. In 1952 bijv. werd 91 pCt van de invoer gevormd door voedingsmiddelen (27), grondstoffen (52) en brandstof (12), de uitvoer daarentegen bestond voor 77 pCt uit industriële producten.

Niet alleen uitbreiding van de industrie, maar ook verhoging van de arbeidsproductiviteit door modernisering, rationalisatie, concentratie, technische research e.d. is een *conditio sine qua non*. Dit klemt te meer nu door de zich wijzigende sociale verhoudingen de traditionele basis van de Japanse concurrentiekracht, i.c. het lage loonpeil, wordt ondermijnd. Maar hiermede is het doel nog niet bereikt. De industrie, die, zoals aangetoond, niet uitsluitend op de binnenlandse voorziening, maar ook sterk op de export dient te worden gericht, moet kunnen rekenen op voldoende afzet op buitenlandse markten. En nu wil het geval, dat vele landen deze afzet belemmeren, zodra hun eigen belangen in het gedrang dreigen te komen. Het is wel merkwaardig, dat sommigen, die ten opzichte van de Verenigde Staten zo gaarne het „*trade not aid*” aanvoeren, niet wensen in te zien, dat dit motto, in ruimer verband, evenzo voor Japan geldt. Als een lichte kentering in deze mentaliteit kan wellicht worden gezien de in October jl. aanvaarde tussentijdse voorlopige toelating van Japan tot het GATT, zij het niet zonder oppositie en voorbehoud. In handelspolitiek opzicht liggen de kaarten voor Japan voorts niet gunstig door de eenzijdige samenstelling van zijn buitenlandse handel. Daar zijn grootste leveranciers vaak niet zijn beste afnemers zijn en omgekeerd, is zijn onderhandelingspositie meestal zwak en valt het moeilijk concessies af te dwingen.

Ten slotte: het is nog een open vraag, waar de geweldige sommen voor de rehabilitatie en uitbreiding van de industrie moeten worden gevonden, terwijl het land nu al bij lange na niet in staat is uit eigen bronnen zijn financiële verplichtingen na te komen. Alleen al de handelsbalans geeft hiervan een sprekend voorbeeld. Behalve tijdens de korte Korea-hausse is zij toenemend deficitair geweest. Zij sloot over 1952 met een invoersaldo ad \$ 755 mln of rond 60 pCt van de uitvoerwaarde. Over 1953 is het deficit gestegen tot 1.136 mln, overeenkomende met nagenoeg de totale waarde van de uitvoer t.w. 1.156 mln. Er werd dus bijna tweemaal zoveel in- als uitgevoerd en de vooruitzichten voor 1954 laten zich niet beter aanzien.

Dat Japan vast in de greep der inflatie zit spreekt nu wel van zelf. De in April 1949 op 360 per dollar gefixeerde Yen koers is ongeveer een honderdste van die van 1938 ad 3,70. De bankbiljettencirculatie steeg van eind 1946 tot October 1954 van 90 tot 507 mrd Yen, de deposito's van 74 tot 749 mrd. In hetzelfde tijdvak liep de index van de kosten van levensonderhoud (1950 = 100) op van 20 tot 138. Dank zij een bedrag van \$ 352 mln aan „*off-shore orders*” sloot de lopende rekening van de betalingsbalans over het eerste halfjaar 1953 met een tekort van slechts \$ 140 mln. De herstelbetalingen aan Zuid-Oost-Azië moeten nog een aanvang nemen. De rentevoet is hoog, evenals de belastingen. Beraamde sanerings- en ontwikkelingsplannen stuiten op gebrek aan kapitaal. Devaluatie zou de toestand eerder verergeren dan verbeteren. De financiële politiek van de na-oorlogse regering heeft in vele kringen bittere critiek ontmoet. De voor de wederopbouw beschikbare gelden zijn niet altijd op doelmatige wijze besteed. Conflicten in de boezem van het kabinet hebben onlangs tot de ontslagneming van de Minister van Economische Zaken en twee zijner ambtgenoten geleid. Het nieuwe „*austerity*”-budget ad 999 mrd Yen, dat eerst na veel oppositie door de volksvertegenwoordiging is aangenomen, geeft niet meer dan enkele druppels op een gloeiende plaat. De gehele situatie kan niet anders dan deplorabel worden genoemd.

Aan de Verenigde Staten, die Japan na de oorlog onder hun hoede namen, is het te danken, dat het land het hoofd boven water heeft kunnen houden. Financiële steun (rond \$ 2 mrd in de eerste vijf jaar), de — aflopende — uitgaven van de bezettingen de — in de toekomst afnemende — „*off-shore orders*”-hebben elk het hunne hiertoe bijgedragen. Ook thans blijft de hoop op voortgezette Amerikaanse hulp levend.

Dit alles wil niet zeggen, dat een *débaclé* bepaaldelijk voor de deur staat. De ervaring leert, dat zelfs onder de ongunstigst denkbare omstandigheden het economische leven van een land altijd wel op de een of andere wijze voortgang vindt. Maar wel is een vergaande buitenlandse hulp en tegemoetkoming noodzaak. De nijpende behoefte aan vreemd kapitaal loopt als een rode draad door het Japanse beeld. Het zou van dit land wel zeer kortzichtig zijn, indien het niet de meest mogelijke zekerheid en uiterst gunstige voorwaarden voor investering van risicodragend kapitaal bood. Wanneer dit niet zou worden verschaft, wanneer de potentiële afzetgebieden voor Japanse producten geen grote tegemoetkoming dienaangaande aan de dag gaan leggen en wanneer op den duur de onderbevolkte landen hun deuren niet openen voor de jaarlijks met circa 1½ mln aangroeiende bevolking, blijft dit land als laatste en dan nog tijdelijk redmiddel slechts een drastische verlaging van de levensstandaard van zijn inwoners over. Dat dit uiteindelijk

een vrij entree voor het communisme inhoudt zal nauwelijks zijn te wederleggen.

En juist hierin schuilt Japans enige, doch uitermate hoge, troefkaart. Immers, in Oost-Azië is dit land het laatste krachtige bolwerk tegen het rode imperialisme. De overige vrije landen in dit deel van de wereld zijn te zwak om de communistische vloedgolf te keren, voor zover zij niet reeds min of meer als „fellow travellers” te beschouwen zijn. De Westerse wereld kan zich het verlies van Japan eenvoudig niet permitteren.

De jongste wereldoorlog ligt nog te vers in het geheugen, dan dat men zich spontaan en uit, in de politiek toch al schaarse, altruïstische motieven grote offers ten behoeve van de oude vijand zal getroosten. Het eigen belang, om niet te zeggen de drang tot zelfbehoud, zal ten slotte toch tot deze offers nopen. Het is op grond van deze stelling, dat men tot de slotsom komt, dat het economische toekomstbeeld van Japan minder zwart is dan in het voorgaande afgetekend.

's-Gravenhage.

H. L. DEKKING, econ. drs.

Het sparen in België in 1953

Hoewel de thans beschikbare gegevens zeer onvolledig zijn, kan toch reeds het vermoeden uitgesproken worden dat de resultaten van het sparen in 1953 zeer bevredigend zullen zijn, zonder nochtans tot het peil van 1952 te reiken.

Het kleinsparen in depositovorm wijkt practisch niet af van de indicaties welke door de cijfers van het sparen door particulieren bij de Algemene Spaar- en Lijfrentekas verstrekt worden.

Evolutie van het eigenlijke sparen bij de Algemene Spaar- en Lijfrentekas (in miljoenen frank)

Jaar	Stortingen	Terugbetalingen	Spaaroverschot
1949	8.595	6.335	2.260
1950	8.499	7.284	1.215
1951	9.017	7.902	1.115
1952	12.703	7.904	4.799
1953 a)	13.198	9.692	3.506

Bron: Algemene Spaar- en Lijfrentekas.

a) Voorlopige cijfers.

De totale stortingen van 1953 situeren zich nog enigszins hoger dan in het buitengewone jaar 1952, maar het was vooral de stijging der terugbetalingen welke er toe leidde het overschot van het jaar tot 3,5 mrd fr. te beperken, tegenover 4,8 mrd fr. in 1952. Hieraan dient nog respectievelijk 1,2 en 1,1 mrd fr. toegevoegd te worden voor de gekapitaliseerde interesten.

Onderstaande tabel toont nochtans duidelijk aan dat de afwijkende jaarresultaten niet door een eenvormige beweging bepaald werden.

Trimestriële verdeling van de spaarbeweging bij de A.S.L.K. (in miljoenen frank)

	Stortingen		Terugbetalingen		Excedent	
	1952	1953	1952	1953	1952	1953
Trim. I	3.001	3.608	1.848	2.059	1.153	1.550
II	3.090	2.980	2.062	2.725	1.028	255
III	3.453	3.302	1.956	2.388	1.497	914
IV	3.159	3.312 a)	2.039	2.523 a)	1.120	789 a)

Bron: Algemene Spaar- en Lijfrentekas.

a) Voorlopige cijfers.

Terwijl het eerste trimester van 1953 merklijk boven 1952 uitkomt, wijst het tweede trimester op een scherpe inzinking met vervolgens een kennelijke herneming naar het einde van het jaar toe, evenwel nog steeds op een lager peil ingevolge de hoge terugbetalingen.

De termijndeposito's (op meer dan 30 dagen) bij de banken stegen van 5,7 mrd fr. einde 1951 tot 6,7 mrd fr. einde 1952 en 8,3 mrd fr. einde November 1953. De sterkere aangroei in 1953 dient ongetwijfeld hieraan toegeschreven dat het hier voor het grootste gedeelte om

middelen van ondernemingen gaat, die meer liquide werden.

De deposito's op boekjes bij de banken daarentegen, waar de particulieren een ruim aandeel hebben, verhoogden, zoals de inlagen bij de Algemene Spaar- en Lijfrentekas, in mindere mate dan in 1952.

De thans beschikbare gegevens over de emissies doen zich als volgt voor.

De in België op de markt gebrachte openbare emissies op lange en halflange termijn, door de Overheid en door instellingen van openbaar nut, bedroegen luidens de statistiek van de Nationale Bank 20.521 mln fr. in 1953, tegenover 23.760 mln fr. in 1952.

De netto-uitgiften van aandelen en obligaties van Belgische nijverheids- en handelsvennootschappen, gedurende de eerste elf maanden van 1953, beliepen volgens de voorlopige gegevens van het Instituut voor de Statistiek, slechts 1,8 mrd fr. in 1953, tegenover 5,2 mrd fr. gedurende de overeenkomstige maanden van het voorgaande jaar. Tijdens de eerste acht maanden werden aandelen- en obligatie-emissies van Congolese vennootschappen geteld voor 1,3 mrd fr. in 1952 en voor 1,1 mrd fr. in 1953.

Hoewel dus het gezamenlijke emissievolume in 1953 beduidend lager blijkt uit te komen dan in 1952, blijft het nog zeer hoog wanneer met de andere na-oorlogse jaren vergeleken wordt. Het zijn inzonderheid de aandenuitgiften welke sterk terugliepen volgens de voorlopige indicaties, maar de volledige cijfers stijgen steeds merklijk boven de voorlopige uit. Het lijkt nochtans geen twijfel dat de vermindering aanzienlijk zal zijn.

Dat het aandeel van de particuliere spaarders in de vraag naar vastrentende waarden ook in 1953 zeer hoog gebleven is, moge o.a. hieruit blijken dat, niettegenstaande de toch nog altijd zeer omvangrijke nieuw uitgeschreven publieke emissies, de koersen van de ter beurze genoteerde obligaties een geleidelijk stijgende tendentie vertoonden, welke voor de toonaangevende 4 pCt Geunificeerde Schuld gematigd doch practisch ononderbroken was, terwijl tevens het Rentenfonds een gedeelte van zijn portefeuille op de markt kon verkopen.

Speciaal kan nog onderlijnd worden dat de obligatie- en kasbonschuld van de banken, welke bijna geheel uit „on tap” bij particulieren ondergebracht papier bestaat, van December 1952 tot November 1953 met 785 mln fr. vermeerderde, tegenover een stijging van slechts 397 mln fr. over het gehele jaar 1952.

Uit dit alles kan opgemaakt worden dat de particuliere spaarders ook in 1953 hun effectenportefeuille belangrijk zullen vermeerderd hebben.

De hypotheekinschrijvingen bereikten 16 mrd fr. gedurende de eerste elf maanden van 1953, d.i. ruim 2 mrd

fr. meer dan in de overeenkomstige periode van 1952.

Daar verder het contractuele sparen, krachtens zijn aard, minder aan schommelingen onderhevig is, de investeringen in woningbouw op een hoog peil bleven en de ondernemingsbesparingen minder groot zullen zijn, kan besloten worden dat het sparen in 1953 opnieuw een hoog cijfer te zien zal geven, dat evenwel lager blijkt te zullen uitkomen dan over 1952.

Dit stemt overigens overeen met de algemene gegevens betreffende inkomen en besteding. De Agefi-index van de industriële productie komt op 141,7 uit voor 1953, tegenover 134,1 in 1952. Daarentegen komt de index berekend door het I.S.E.O. van de Leuvense Universiteit, voor beide jaren vrijwel op dezelfde hoogte uit. De inkomens van de nijverheid zullen echter stellig gedaald zijn, ingevolge de evolutie van de groothandelsprijzen, welke van gemiddeld 444 in 1952 tot 415 in 1953 verminderd zijn. De indexcijfers van het verbruik (N.I.S. en Nationale Bank), welke echter alleen voldoende representatief zijn voor de sector voeding, wijzen op een verhoging van de omzet met 2 à 5 pCt volgens de distributievorm,

bij een praktisch onveranderd niveau van de kleinhandelsprijzen. Dit bedroeg inderdaad gemiddeld 415 in 1953 en 416 in 1952, terwijl het partiële cijfer voor de voedingswaren van 392 tot 395 steeg.

Zowel prijzen als afzet speelden ten voordele van de binnenlandse handel, maar de buitenlandse handel verzwakte.

De landbouw komt minder bevoordeeld voor, daar de productie weinig verschil te zien geeft, de prijzen daalden en de kosten stegen.

Verder was de werkloosheid enigszins hoger en het loonpeil vrijwel ongewijzigd in vergelijking met voorgaand jaar.

Hoewel de onvolledigheid van de beschikbare gegevens tot grote omzichtigheid noopt, menen wij te mogen besluiten tot een onbelangrijke vermindering van het globale inkomen, een lichte stijging van het verbruik en derhalve van het ene jaar tot het andere tot een duidelijke vermindering van het sparen, welke nochtans geenszins als een inzinking kan bestempeld worden daar 1952 een opmerkelijk hoogtepunt uitmaakte.

Tervuren.

Drs J. VAN ÉSSCHE.

Surinaamse kanttekeningen

(1e kwartaal 1954)

Begroting Economische Zaken.

Daar de parlementaire werkzaamheden reeds geruime tijd vele vertragingen ondervonden, kon de behandeling van de begroting over 1953 eerst in Maart 1954 plaatsvinden. De Staten konden dus niets anders doen, dan de feiten achteraf sanctionneren. Suriname kent eerst sinds enkele jaren algemene verkiezingen, hetgeen de samenstelling van de Staten grondig deed wijzigen. Dit kan als voornaamste oorzaak worden beschouwd van het gebrek aan parlementaire ervaring en het veelvuldig in Nederland gesignaleerde lage peil van de debatten.

Het mag daarom verheugend zijn, dat van de zijde van de regeringstafel in het algemeen goed gefundeerde beschouwingen beluisterd konden worden, al vonden deze weinig weerklank in de debatten. Daar Suriname nog lang niet tot volledige ontwikkeling is gekomen, blijven maatregelen van hoger hand onontbeerlijk, doch het streven van de landsminister blijft gericht op een liberale economie. Het werk van het Welvaartsfonds loopt dit jaar ten einde, doch is in genen dele klaar. Daarom zal Suriname een deel van de activiteiten voor eigen rekening voortzetten en wordt in de loop van dit jaar een Nationale Credietbank opgericht tot steun aan het bedrijfsleven. Ook verwacht men binnenkort de inwerkingtreding van de basisovereenkomst in het kader van de „Technical Assistance” op grond van het vroegere „Point Four Program”, thans F.O.A. Reeds kwamen enkele Amerikaanse adviseurs aan.

Aan de hand van de sterk gestegen invoercijfers van duurzame verbruiksartikelen en genotmiddelen concludeert de landsminister, dat het welvaartspeil van de bevolking aanmerkelijk is gestegen. Zo steeg de import van rijwielen van 1949 tot 1952 tot het viervoud en van auto's tot ruim het dubbele.

De situatie bij de Scheepvaartmaatschappij Suriname blijkt précair te zijn. Na overname van het vroegere Gemengd Bedrijf is deze S.M.S. een n.v., waarvan alle

aandelen in het bezit van de Overheid zijn. Van uit de Staten werden klachten geuit ten aanzien van de sociale maatregelen voor de werknemers, welke beneden het peil van de meeste particuliere maatschappijen blijken te staan. Recente bedrijfsresultaten werden niet gegeven, doch wel is het bekend, dat betaling van rente en affossing nimmer plaatsvond aan het Welvaartsfonds. De begroting werd aangenomen met alleen de stemmen van de hindostaanse partij tegen.

Sedert Januari geeft het departement een maandblad „Economische Voorlichting Suriname” uit. Dit blad streeft hetzelfde doel na als „Economische Voorlichting” in Nederland. Naast publicatie van voor het bedrijfsleven van belang zijnde maatregelen en richtlijnen worden ook gegevens van overzee erin opgenomen.

Handelsbeweging.

In verhouding tot 1952 steeg de export verder en daalde de import enigszins, resp. van Sf 45.852.000 tot Sf 49.124.000 en van Sf 56.465.000 tot Sf 54.256.000. De exportstijging kwam geheel voor rekening van de bauxiet, terwijl de drie belangrijkste secundaire producten, rijst, triplex en ruw hout, nagenoeg onveranderd bleven op Sf 6½ mln.

De import uit Nederland heeft zich na de oorlog meer dan hersteld, in aanmerking nemende, dat de meeste machinerieën voor de mijnbouw uit Amerika moeten komen. In niet gedevalueerde Surinaamse guldens is het verloop als volgt:

Jaar	in Sf 1.000	pCt van totale import
Gem. 1937/39	2.657	36,9
1944	—	0
1947	6.085	19,6
1953	14.551	26,8

De daling in de totaalimport vergeleken bij 1952 is in hoofdzaak te verklaren door de uitzonderlijk hoge import van kapitaalgoederen in dat jaar.

Algemeen Bureau voor de Statistiek.

Sedert 1 Januari 1954 is dit bureau ontheven van de verplichting tot samenstelling van het zogenaamde Verslag van Bestuur en Staat. In plaats daarvan wordt reeds enkele maanden gewerkt aan onderzoeken op verbijzonderde gebieden, welke in principe alle zullen worden gepubliceerd onder de titel van „Suriname in Cijfers”. Voorshands zullen deze publicaties op onregelmatige tijden verschijnen. Juist dezer dagen zag het eerste nummer „De inkomensverdeling in 1950”¹⁾ het licht. Hieruit blijkt, dat 12.800 gezinnen en 5.700 ongetrouwen een jaarlijks inkomen hebben van tenminste Sf 1.000 met een totaal van Sf 48 mln. De resterende bevolking, ongeveer 120.000 zielen, heeft dus een lager inkomen. De hogere inkomens blijken te Paramaribo gecentraliseerd te zijn, namelijk 62 pCt van het totaal inkomen boven Sf 1.000, terwijl deze stad slechts rond 40 pCt van het totaal aantal inwoners heeft.

De eerstvolgende publicaties zullen betrekking hebben op de handelsbeweging, de landbouw, het loonpeil en de kosten van levensonderhoud (hernieuwd onderzoek met basis 1948).

Voor de opleiding van nieuwe krachten aan dit bureau is een cursus over statistiek ingesteld, welke met 55 deelnemers startte.

Landsmiddelen.

Daar de tarieven geen wijzigingen ondergingen, vonden in vergelijking met 1952 slechts kleine mutaties plaats:

	(in Sf 1.000)	
	1952	1953
Directe belastingen	9.590	10.480
Rechten en verteringsbelastingen	12.122	12.655
Retributiën en domeinen	3.161	3.280
Landsbedrijven	5.964	4.503
Diversen	1.614	1.765
Totaal	32.451	32.405

Bij de retributiën spelen die voor bauxiet natuurlijk de hoofdrol. De sterke daling bij de landsbedrijven wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door nog niet plaats gevonden hebbende verrekningen.

Bedrijvigheid.

De bauxietverscheppingen stijgen nog steeds verder en het totale, kwantum bedroeg gedurende het eerste kwartaal van 1954: 903.000 metrieke ton, zijnde rond 25 pCt meer dan in de overeenkomende periode van 1953, het topjaar van de bauxietproductie.

In de andere sectoren was de ontwikkeling der bedrijvigheid minder gunstig. William Pont kondigde de sluiting van haar dochteronderneming in Suriname aan. Deze zagerij, die in tegenstelling tot Bruynzeel geen eigen kapconcessies exploiteerde, bereikte nimmer een behoorlijke rentabiliteitsbasis. Het laatste is ook het geval met

¹⁾ Uitgave C. Kersten & Co., N.V., Paramaribo.

de eveneens gesloten Bouwmaatschappij KOSHIN, dochteronderneming van Verkroost & Tromm.

Ook de prijsdaling van de rijst vond haar weerslag. Een der grootste pellerijen, die van de Uneda Trading Co., moest haar deuren sluiten. Anderzijds kwam er een nieuw perspectief in de visserij ten gevolge van de ingebruikstelling van een koel- en vriesinstallatie te Coppenamepunt, het centrum van een jong visserijgebied.

Emigratie en werkloosheid.

De eerste berichten van de 1.000 Indonesische arbeiders, die naar Indonesië terugkeerden waren van die aard, dat het Indonesische Commissariaat zich genoodzaakt zag, een officiële verklaring met dementies uit te geven. De neiging tot terugkeer is thans sterk bekoeld, zodat een verder vertrek voorlopig niet verwacht wordt.

Een duidelijke toename in het aantal werklozen gaf de landsminister van Sociale Zaken aanleiding tot het nemen van maatregelen, waarover hij op 22 Maart een nota deed publiceren. Het aantal ingeschrevenen bij dit departement steeg van 1.448 per ultimo 1952 tot 5.228 in Februari 1954. Opvallend is hierbij het aantal vrouwen, resp. 385 en 1.942.

Hiervoor worden twee redenen opgegeven, het werkloos zijn van de man, waarbij de vrouw zich dan eveneens opgeeft, hoewel ze eerder niet werkte, en de werkloosheid onder de wasvrouwen. Dit laatste verschijnsel is belangrijker dan het eerste, want dit raakt een bepaalde structuurverschuiving. Tot voor kort was de wijze van het wassen zeer primitief, waardoor een volkswrouw een weekloon wist te verwerven door het wassen voor slechts twee gegoede families. De slijtage bij het gebezigde systeem was enorm. Gedurende de laatste jaren zijn grote aantallen wasmachines geïmporteerd en ontstonden enkele machinale wasserijen op kleine schaal. Ten gevolge hiervan is het traditionele beroep van wasvrouw ten dode gedoemd. Deze bevolkingsgroep zal dus elders een bestaan dienen te zoeken.

Hoewel niet in de nota vermeld, kan de stijging van het aantal mannelijke werklozen hoofdzakelijk uit structurele wijzigingen worden verklaard. Tijdens en na de jongste oorlog had een zeer grote migratie naar de stad plaats en thans vinden we naast een verontrustend aantal werklozen, die merendeels in de stad Paramaribo wonen, een zeer grote vraag naar arbeidskrachten in de districten, hoofdzakelijk bij de grote landbouw en de bosbedrijven.

Uit politieke overwegingen heeft de landsregering thans een werkverschaffingsplan in uitvoering, wat een grote druk op het betrekkelijk bescheiden budget zal uitoefenen; en wat de oorzaak van deze werkloosheid niet zal wegnemen. Een geleide terugkeer naar de districten ware succesvoller, doch dat is tegen de zin van de meerderheid der betrokkenen.

(Ingezonden mededeling)

NK F
N.V. NEDERLANDSCHE KABELFABRIEK
DELFT

met papler geïsoleerde kabels
voor zwakstroom en sterkstroom
koperdraad en koperdraadkabel
kabelgarnituren, vulmassa en olie

Ook zou het interessant zijn, het aantal werklozen te groeperen naar hun ethnologische afkomst. Paramaribo is namelijk vanouds een creolenstad en de recente migratie vond hoofdzakelijk onder de hindostaanse bevolking plaats. Wie zijn nu ten gevolge hiervan werkloos in de stad, de zittende creoolse bevolking of de nieuwe hindostaanse?

Naast een minimaal klein overbevolkt gebied rond de hoofdstad heeft Suriname een enorm achterland, dat tot de dunst bevolkte van de wereld behoort. Het is daarom zeer jammer, dat de constructieve immigratie-politiek van de eerste helft van deze eeuw volkomen is verdwenen. Op de lange duur zal dit een kwestie van primair belang voor Surinames zelfstandig bestaan blijken te zijn.

Geld- en credietproblemen.

De reeds gesignaleerde terugslag in de circulatie heeft zich verder voortgezet. Gedurende het eerste kwartaal daalde deze met ruim Sf 2 mln tot Sf 23.117.126,20 op 3 April. Nauw in verband hiermede staat de terugslag in, de eerst zeer snelle stijging van het goud- en deviezen-bezit van het Surinaams Deviezenfonds (exclusief de gouddekking van De Surinaamsche Bank):

1 Januari 1951	Sf 3,6 mln
1 " 1952	Sf 9,3 "
1 " 1953	Sf 14,9 "
30 Juni 1953	Sf 21,4 "
2 Januari 1954	Sf 20,0 "
27 Maart 1954	Sf 17,7 "

Gedeeltelijk vindt dit zijn oorzaak in de beëindiging van de schenkingen uit het buitenland, zoals die van het Welvaartsfonds. Ook daalde het bedrag aan overmakingen uit de Antillen ten gevolge van de vele ontslagen in de olie-industrie.

De gouddekking van De Surinaamsche Bank zelf beweegt zich om de 38 pCt.

De Postspaarbank zag een verdere, zij het iets kleinere, toename in haar omzetten:

	(in Sf 1.000)		
	1951	1952	1953
Inlagen	2.832	3.062	3.153
Terugbetalingen	2.592	2.810	2.914
Meer ingelegd	240	252	239

Binnenkort zal de Hollandsche Bank Unie haar intrede in Suriname doen. Kort geleden verkreeg deze instelling de daartoe noodzakelijke vergunningen. Verder werd van verschillende zijden getracht tot de oprichting van een afbetalingsbank te geraken, doch tot op heden zonder resultaat. Wel wordt thans op grote schaal op afbetaling verkocht, doch de financiering hiervan geschiedt of uit eigen middelen of via de traditionele kanalen.

Paramaribo, Maart 1954.

G. C. A. MULDER, B.Sc., Ps. D.

BOEKBESPREKING

L. Meertens, *De organisatie van de verkoop*. H. E. Stenfert Kroese N.V., Leiden 1954, 290 blz., f 14,25.

Men dient een boek uiteraard te beoordelen met inachtneming van het doel, dat de schrijver er zich mee gesteld heeft en dat als regel het duidelijkst wordt door zijn zelfgekozen beperkingen. Ten aanzien van het onderwerp heeft de heer Meertens zich beperkt tot het verkoop-apparaat in engere zin. Hij behandelt dus niet dat wat men in Amerika algemeen „marketing” noemt, doch een onderdeel daarvan. Artikelpolitiek en prijspolitiek alsmede de keuze der afzetkanalen worden dus met opzet

zeer globaal behandeld, terwijl ook aan het marktonderzoek slechts enkele bladzijden worden gewijd.

Wat betreft de lezerskring is ook een beperking (zij het geen absolute) aanwezig: het boek richt zich in de eerste plaats tot het bedrijfsleven „en alle daarbij geïnteresseerden”.

Met betrekking tot het niveau van behandeling streeft de schrijver het bijbrengen van principiële inzichten na en nadrukkelijk geen praktische raadgevingen.

Hiermede heeft hij het zich zeer moeilijk gemaakt, daar het bedrijfsleven nu eenmaal van werken met dit soort titels graag „receptenboeken” gemaakt zou zien, met op zijn minst genomen toch vele praktische voorbeelden, waarin men eigen problematiek herkent tegen de achtergrond van een breder vraagstelling. De organisatie-adviseur Meertens heeft waarschijnlijk zijn beste resultaten geboekt als hij van de concrete problemen van zijn cliënten naar een principiële inzicht werkte om van dat nieuwe gezichtspunt uit de dagelijkse problemen weer opnieuw te lijf te gaan. De auteur Meertens moet het stellen zonder het startpunt van zijn alter ego en wij bemerken dit in sommige gedeelten van zijn boek als een handicap. Op sommige punten zou men namelijk de generaliserende stelling van de schrijver wel eens waar gemaakt willen zien met een praktisch voorbeeld. Over merkartikelen sprekend zegt hij bijvoorbeeld, dat er ook producten hun erkenning bij het publiek gevonden hebben louter door de belangstelling en medewerking van de tussenhandel. Door deze uitspraak in de lucht te laten zweven, maakt hij zich te gemakkelijk van deze zaak af vis à vis de lezer die jarenlang in de merkartikelensector gewerkt heeft. Nog duidelijker blijkt dit in de bespiegelingen over de „nutswaarderingskromme” die hij demonstreert aan de hand van een voorbeeld (drukwerken) dat hij echter even later als van weinig praktisch nut bestempelt, echter niet om daarna een praktisch nuttiger voorbeeld te geven. Men dient bij dit alles de clementie te betrachten die voortvloeit uit de overweging, dat het Nederlandse bedrijfsleven (in tegenstelling tot bijvoorbeeld het Amerikaanse) uitermate kopschuw is tegenover het vrijgeven van „case histories” voor publicatie. Het zelfvertrouwen van de Nederlandse ondernemer is op dit punt blijkbaar nog volkomen zoek.

Aan praktische raadgevingen in algemene zin ontbreekt het gelukkig in dit boek toch niet geheel. Integendeel: de waarschuwing tegen „rationalisering” van subjectieve kwaliteitsinzichten in de onderneming in plaats van een eerlijke confrontatie met de werkelijke behoeften van de consument kan nog menig bedrijf met sterke tradities van „kenners” of „proevers” zich voor gezegd houden. Hetzelfde geldt voor het vermaan, toch vooral het product eerst aan de eigen reizigers te „verkopen” alvorens men zijn verkoopboodschap uitzendt naar consument en wederverkoper. Het zijn deze a.h.w. in de tekst versholene adviezen, die maken, dat men in de bespiegelende auteur toch de oude practijkrot herkent, die wel degelijk weet wár de onvolkomenheden van zijn pappenheimers liggen.

Voor de reeds op theoretische bezinning ingestelde lezers uit het bedrijfsleven is stellig de gegeven theoretische basis van het „verkoopplan op lange termijn” het interessantst. Op logisch sluitende wijze wordt een theoretisch meest doelmatige afzetpolitiek ontwikkeld, welke uitgaat van de omzetconcentratie bij het wederverkoopapparaat, de gewenste penetratie van het afzetgebied, de invloed van de bezoekfrequentie en de kostenlijn voor de bewerking van wederverkopers.

Hoewel de schrijver ons er niet van heeft kunnen overtuigen dat de curven, die de omzetconcentratie en de meest lonende bezoekfrequentie aangeven, in de praktijk van het bedrijfsleven op eenvoudige wijze te bepalen zouden zijn, bewijst hij inderdaad de door hem beoogde dienst: een algemene vorm weer te geven, die al vaak anders zal zijn dan men bij eerste gedachte vermoedde. Daarmee geeft hij zelfs aan de praktijkman, die wars is van niet empirisch bepaalbare curven, een nieuwe gedachtenrichting, die tevens meer lijn kan brengen in de praktisch nu eenmaal zo vaak noodzakelijke „trial and error”-politiek.

De formules, die in het boek voorkomen en die geen enkele pretentie hebben van hogere en ondoorgroendelijke wiskunde, zijn evenmin gemakkelijk uit hun lettervorm in actuele cijfers te vertalen. Men voelt zich echter geprikkeld, het tóch eens te proberen en tóch verder te spelen met de gedachtengang, die er aan ten grondslag ligt. Zo bijvoorbeeld ten aanzien van de relatieve „bewerkingsintensiteit”, die het grossiersapparaat kan garanderen versus eigen bewerking van de detailhandel.

De behandeling van het „verkoopplan op korte termijn” is veel sterker op de praktijk gericht. Hoewel „snufjes” vermeden worden daalt (of stijgt?) het behandelingsniveau hier wel degelijk even naar de dagelijkse receptuur van de verkooporganisatie.

Bij de behandeling van het prijs- en rabatbeleid, dat overigens geen nieuwe gezichtspunten opent, zal de praktijkman zich wel afvragen, hoe het ideaaltypische beeld, dat de auteur schetst, zich zal houden op een markt waarin de rabatpolitiek geen zaak is tussen leverancier en afnemer alleen, doch in sterke mate van concurrent tegen concurrent. Hier heeft de gekozen behandelingswijze echter wel het voordeel dat tóch een zeker normbesef wordt bijgebracht aan al diegenen, die gemakkelijk in een volslagen opportunisme iedere politieke „lijn” in hun verkoop zouden gaan missen.

Het hoofdstuk over het verkoopgesprek doet naar méér verlangen: de abstracte behandelingswijze wordt hier ruimschoots gecompenseerd door het „spelen met figuurtjes” dat zowel verkoopleider als vertegenwoordiger graag doet, en door de demonstratie aan de verkooptechniek, voor een concreet artikel toegepast (helaas aan een eindverbruiker in plaats van aan een wederverkoper, zoals ook in de Amerikaanse literatuur gebruikelijk).

Resumerend kunnen we stellen, dat de schrijver zich door zelfgekozen beperkingen een zekere gereserveerdheid en geremdheid heeft opgelegd naar twee kanten: en naar de abstracte kant der bezinning en naar de kant van de praktische receptuur. Daardoor zijn er stellig inzinkingen in het niveau zowel als in het tempo. Deze worden echter ruimschoots goedge maakt door de geschetste ontwikkeling van het „verkoopplan op lange termijn” en van „het verkoopgesprek”, die de lezer-uit-het-bedrijfsleven voeren naar hoger denkniveau.

Pernis.

J. L. WAGE.

AANTEKENING

Het jaarverslag 1953 van De Nederlandsche Bank

Het jaarverslag van de Centrale Bank is vooral daarom telkenjare van zo veel belang, omdat daarin de grote lijnen, die bij het monetaire beleid zijn of behoren te worden gevolgd, duidelijk naar voren komen. Speciaal wanneer zich inflatoire ontwikkelingen voordoen is de opsteller er van a.h.w. in zijn element. Vaak worden

dergelijke ontwikkelingen — of voorboden daarvan — met groot vernuft opgespoord, waarna dan waarschuwend de vinger wordt geheven.

Zo herinnert men zich, dat in het jaarverslag 1952 de Bankleiding op dit terrein nog wel enige donkere wolken zag. Vooral in de overheids sfeer werd toen nog wel een „inflatoir potentieel” aanwezig geacht, met name in het grote tegoed van de Schatkist bij De Nederlandsche Bank en het saldo van de „local currency”-rekening. Hierin werden posten gezien, die het monetaire evenwicht in gevaar kunnen brengen, en in zoverre kon, aldus het vorige jaarverslag, van een definitieve consolidatie van 's lands monetaire positie nog niet worden gesproken.

Hoe oordeelt de Bankleiding nu over de werkelijke ontwikkeling in 1953? Gunstig. Men leze slechts: „Op financieel en monetair gebied bracht 1953 een verdere versterking van ons land. Dit was vooral te danken aan het opnieuw zeer gunstige beloop der staatsfinanciën”. Weliswaar speelden tijdelijk werkzame gunstige factoren als voortgezet inhalen van de belastingachterstand en het nog steeds achterblijven van de militaire uitgaven bij de gebudgeteerde voorzieningen hierbij een rol, maar daartegenover vormden de hoge uitgaven voor het rampherstel uiteraard een onverwachte factor ten ongunste.

Het beroep, dat de Schatkist op de kapitaalmarkt deed, strekte zelfs mede ter voorziening in de verwachte behoeften voor 1954! De gemeenten deden, bij stijgende kapitaalsbehoeften voor de woningbouw, een veel geringer beroep op de kapitaalmarkt dan in 1952, maar laatstgenoemd beroep was zo omvangrijk geweest, dat de thans benodigde liquide middelen daaruit gemakkelijk konden worden verkregen.

De vorig jaar gevreesde inflatoire tendenties werden dus niet gerealiseerd. „Het monetaire resultaat van de financiering van de overheidssector in zijn geheel was een deflatoire druk op de volkshuishouding”.

Uit de gunstige algemene economische toestand in 1953 — o.a. tot uiting komend in een lage werkloosheid — volgt reeds, dat het niet al deflatie is geweest, wat de klok sloeg. Inderdaad was er een belangrijke compenserende factor werkzaam, welke werd gevormd door (het saldo van) de buitenlandse aankopen van Nederlandse goederen en-diensten. In dit verband spreekt het verslag van een „inflatoire invloed, die vanuit het buitenland bij voortdurend op de binnenlandse economie wordt uitgeoefend”. Het is duidelijk, dat het woord inflatoir hier geenszins per se in ongunstige zin moet worden opgevat.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de waarneembare liquiditeitstekorten en -overschotten, die in de belangrijkste sectoren van het Nederlandse economische leven de laatste drie jaar waren te constateren:

Liquiditeitsoverschotten(+) en -tekorten(—)

	1951	1952	1953
	(x f 1 mln)		
Centrale Overheid	+ 250	+ 280	+ 730
Lagere Overheid	— 390	+ 870	— 190
Fondsen en spaarbanken	— 120	+ 90	+ 190
Gezins- en bedrijfshuishoudingen (sluitpost)	+ 40	+ 430	+ 260
Nationaal liquiditeitsoverschot(+) resp. -tekort(—)	— 220	+ 1.670	+ 990

Netto aankoop (+) van deviezen door de geldschepende instellingen van private sector en Overheid.

Bij al deze liquiditeitsmutaties doet zich de vraag voor, wat hier nu eigenlijk als oorzaak, wat als gevolg beschouwd moet worden. Beter uitgedrukt: „In hoeverre waren de nationale liquiditeitsoverschotten het resultaat van autonome deflatoire impulsen of slechts van compen-

serende of absorberende deflatoire reacties?". Het jaarverslag 1953 wijdt. — als novum — aan dit vraagstuk een interessante bespreking. Enige van de conclusies zijn: het liquiditeitsoverschot in de overheidssector heeft in overwegende mate een zelfstandige deflatoire invloed uitgeoefend; hetzelfde geldt voor de groep fondsen en spaarbanken; de accumulatie van liquide middelen in de sfeer der gezins- en bedrijfshuishoudingen, waar onderling tegengestelde tendenties werkzaam zijn geweest, is per saldo eerder te beschouwen als een deflatoire *reactie* op de economische expansie, die 1953 te zien gaf.

Hieruit volgt, dat „het betalingsbalansoverschot mede geïnterpreteerd moet worden als het resultaat van de inwerking van buitenlandse inflatoire impulsen op de binnenlandse economie en dat ook alleen uit de medewerkszaamheid dier buitenlandse invloeden het feitelijke verloop van de binnenlandse bedrijvigheid kan worden verklaard". Als verklaring van deze buitenlandse invloeden wordt o.a. gewezen op het niveauverschil in kosten en prijzen tussen ons land en een belangrijk deel van de buitenwereld.

In de visie van de Bankleiding zijn derhalve de monetaire hoofdlijnen, die de Nederlandse conjunctuur en betalingsbalanspositie in 1953 bepaalden: „een overwegend deflatoire impuls, zeer sterk in 1952 en minder sterk in 1953, werkzaam in het binnenland, en een regelmatig voortdurende inflatoire impuls, werkzaam vanuit het buitenland".

Deze wijze van stellen doet o.i. reeds uitkomen, dat versterking van het deviezenbezit in de Nederlandse monetaire politiek niet langer punt 1 van de urgentielijst wordt geacht. Zoals hieronder nog nader aan de orde zal komen biedt een verdere accumulatie zelfs stijgende moeilijkheden. Opvallend is, dat in het Bankverslag zonder commentaar in aansluiting hierop het volgende wordt vermeld: „De omstreeks de jaarwisseling van kracht geworden maatregelen op het gebied van de loon- en belastingpolitiek zullen in 1954 blijken een nieuwe ontwikkeling reeds te hebben ingeleid. De belastingverlaging, doordat zij de deflatoire druk van het liquiditeitsoverschot in de overheidssector zal helpen te verdwijnen. De loonsverhoging, doordat zij de inflatoire druk, die het buitenland op ons uitoeft, waarschijnlijk zal doen verminderen". In verband met het bovenstaande komt de gedachte op, dat deze maatregelen de instemming van de Bankdirectie zullen hebben.

Hiertegenover wordt in het verslag wel een oordeel uitgesproken over het in Februari 1954 tot stand gekomen samenstel van maatregelen tot semi-consolidatie van een deel der vlottende schuld, het instellen van kasreserves voor banken en de voorbereiding voor de eventuele toepassing van art. 10 van de Wet toezicht credietwezen. Dit oordeel is — uiteraard — gunstig. „De monetaire positie onderging hierdoor een versteviging". Geschapen wordt de zekerheid, dat De Nederlandsche Bank, indien zich in de toekomst ernstige monetaire ontwikkelingen mochten voordoen „op effectieve wijze de invloed van haar discontopolitiek in het geding zal kunnen brengen". Geschapen wordt voorts ook „de waarborg, dat publiek en bedrijfsleven de door hen aangehouden liquide middelen voldoende gedekt blijven weten door een adequate deviezenvoorraad".

Bij dit alles moet o.i. wel worden bedacht, dat er ook thans, evenmin als bijv. in 1951, enigerlei *zekerheid* of *waarborg* is, dat door deze maatregelen een grote daling van het deviezenbezit op effectieve wijze kan worden voorkomen. De vraag! is overigens nog, of dit laatste

altijd wel wenselijk moet worden geacht. Voor degeen, die het verslag goed leest, blijkt trouwens wel, dat met het bovenstaande slechts is bedoeld, dat in dergelijke gevallen de banken een beroep op de Centrale Bank moeten doen. Evenzeer als in 1951 zal het dus onder de nieuwe regeling mogelijk blijven, dat de banken aan hun cliënten op grote schaal deviezen verkopen — hetzij gefinancierd uit de credit-saldi van cliënten, hetzij uit nieuw verleende credieten — mits maar de banken resp. hun cliënten, bereid zijn daarvoor een voldoende hoge rente te betalen. Daar hierover in brede kringen veel misverstand bestond en nog bestaat, ware het wellicht wenselijk geweest, dit in het verslag nog eens duidelijk te vermelden. Dat dit niet is gedaan, is overigens wel begrijpelijk. Een dergelijke uitspraak komt er nl. op neer, dat de orthodoxe middelen van een Centrale Bank wel eens onvoldoende kunnen blijken als het er om gaat, bepaalde ongewenst geachte diepgaande monetaire ontwikkelingen te bestrijden. Vandaar de wijze bescheidenheid in een passage van het verslag, dat dit samenstel van maatregelen aan De Nederlandsche Bank de mogelijkheid verschaft om „zowel in tijden van sterke deviezenafvloeiing, als in tijden van deviezenoestroming, een politiek te volgen, die gericht is op het voorkomen, *of althans op het beperken*, van verstoringen van monetaire aard".

O.i. kan op grond van het bovenstaande de uitspraak in het verslag, dat het bovenbesproken samenstel van regelingen „de mogelijkheden voor een geleidelijk voortschrijden in de richting van een vrijer internationaal betalingsverkeer en voor de deelneming door Nederland aan eventuele stappen tot herstel van de convertibiliteit der voornaamste Europese valuta's verruimt" hierdoor eveneens slechts in beperkte mate worden beaamd.

De stand van de deviezenvoorraad wordt bevredigend genoemd. Het voordelige saldo van de lopende rekening van de betalingsbalans bedroeg in 1953 f 1.279 mln, tegen f 1.863 mln in 1952; voor de gehele betalingsbalans bedroegen deze getallen (exclusief transacties met salderingskarakter) f 1.017 mln resp. f 1.621 mln.

Van de vordering op de E.B.U. wordt opgemerkt, dat deze „steeds duidelijker blijkt een zwakke stee te vormen".

Ten aanzien van het belangrijke vraagstuk van de convertibiliteit wordt opgemerkt, dat de technische positie van de Nederlandse geldeenheid thans geen belemmering meer vormt voor een eventueel herstel van haar vrije inwisselbaarheid voor alle transacties in het lopende verkeer. De Bankleiding acht het „denkbaar" (is hiermede bedoeld gewenst?), dat het kapitaalverkeer met het buitenland aan restricties onderworpen zal blijven. „Monetair-technisch mag ons land inderdaad geacht worden aan de drempel te staan van de convertibiliteit". Dit is een belangrijke uitspraak; De Nederlandsche Bank geeft hierdoor a.h.w. te kennen, dat de monetaire barometer momenteel niet langer op „slecht weer" staat.

Helaas echter is een zelfstandig herstel van de convertibiliteit voor Nederland niet wel denkbaar. „Dit zou Nederland voor de keuze stellen om óf zijn lidmaatschap van de E.B.U. voort te zetten, met als onvermijdelijk gevolg een progressieve deterioratie van zijn deviezenvoorraad, dan wel dit lidmaatschap op te zeggen en zich als gevolg daarvan bloot te stellen aan een discriminatoire behandeling van zijn belangrijkste handelspartners". Beide alternatieven zijn, aldus het verslag, onaanvaardbaar.

Uit deze gedachtengang volgt, dat het herstel van de convertibiliteit van de gulden thans niet vnl. van Nederland, maar van de beslissingen van andere landen afhangt.

Ten aanzien van deze laatste klinkt echter in het verslag geen optimistische noot door. „Van een algemene bereidheid om zowel tot interne als tot externe convertibiliteit over te gaan en dan bovendien de spelregels te aanvaarden, zonder welke naleving de duurzaamheid van het nieuwe betalingsstelsel niet zou kunnen worden gewaarborgd, is nog niet gebleken. En deze bereidheid mag ook nauwelijks worden verwacht zolang niet het interne monetaire herstel in verscheidene landen verdere voortgang heeft gemaakt”.

Het bovenstaande geeft uiteraard slechts enkele grepen uit het 195 bladzijden tellende Bankverslag 1953. Speciaal ook voor de zeer interessante en weer verder uitgebreide analyse van de geld- en kapitaalmarkt en de overheidsfinanciën zij de lezer naar het verslag verwezen.

Rotterdam.

J. C. BREZET.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

Onder andere ten gevolge van de kwartaalovermaking groot ca f 125 mln van het Rijk naar de gemeenten en een deviezenaanwas van f 24 mln onderging het tegoed van de banken bij de Centrale Bank in het laatst van de maand een aanzienlijke stijging. Per 26 April bedroeg dit tegoed f 487 mln, terwijl voor de per 22 April tot 6 pCt verhoogde kasreserves een bedrag van naar schatting f 300 mln nodig is, zodat de banken weer „ruim” zitten. Het viel op, dat deze ruimte er niet toe leidde, dat op noemenswaardige schaal papier bij De Nederlandsche Bank werd afgenomen. Van 20 April — toen de gelegenheid daartoe werd geopend — t/m 26 April bedroeg deze verkoop nl. slechts f 3 mln. In geldmarktcringen wordt deze terughoudendheid toegeschreven aan het streven van de geldgevers hun kruut droog te houden voor de a.s. ultimo, alsmede voor het geval de afgifte van langer lopend papier wordt hervat. Voorts bestaat de indruk, dat de rentevergoeding voor het bij de Centrale Bank verkochte papier, t.w. 3/8 pCt disconto voor 3 maands- en 5/8 pCt disconto voor jaarspromessen, laag worden geacht. Weliswaar ligt het percentage voor jaarspapier, naar wel wordt gesteld „in de markt”, maar aan deze laatste moet slechts een zeer beperkte betekenis worden toegekend, in verband met het grotendeels nominale karakter van de daarop genoteerde disconto's, speciaal voor de korte termijnen.

De kapitaalmarkt.

Op de aandelenmarkt kwamen de afgelopen week enige flauwe dagen voor, vnl. onder invloed van pessimistische opinies over de internationale politieke situatie, waardoor het koersniveau een daling onderging. Het bericht, dat het dividend van de Koninklijke over 1953 op 16 pCt was bepaald, hetzelfde percentage dus als over 1952, vormde uiteraard geen stimulans voor een nieuwe koersstijging van dit aandeel. Een zeer gunstige indruk maakte het jaarverslag van Philips, niet alleen wegens de gestegen omzet en winst, maar ook omdat uit allerlei feiten — bijv. de aankondiging, dat voortaan kwartaalcijfers zullen worden gepubliceerd — blijkt, dat het deze onderneming ernst is, met een billijke behandeling van haar aandeelhouders.

Op de emissiemarkt blijft activiteit heersen. Met de N.V. Indola, die f 0,6 mln aandelen à 100 pCt gaat emitteren, komt er weer een nieuw fonds in de beurs-

notering. Voorts geeft de Nederlandsche Bank voor Zuid-Afrika f 3 mln aandelen à 135 pCt uit.

De stemming op de obligatiemarkt blijft bij voortdurend vast. Een symptoom hiervan is, dat de Westlandse Hypotheekbank per 1 Juni a.s. alle uitstaande 4 pCt pandbrieven aflosbaar stelt en houders uitnodigt, deze stukken in 25-jarige 3¼ pCt pandbrieven à 99 pCt te converteren.

Aand. indexcijfers.	23 April 1954	29 April 1954
Algemeen	182,9	180,9
Industrie	256,5	253,5
Scheepvaart	179,1	176,3
Banken	147,2	145,3
Indon. aand.	65,0	64,8

Aandelen.		
A.K.U.	210½	210½
Philips	288 ¹³ / ₁₆	291¾
Unilever	299¼	294½
H.A.L.	147¼	145
Amsterd. Rubber	93½	98
H.V.A.	124¾	125½
Kon. Petroleum	459½	454

Staatsfondsen.		
2½ pCt N.W.S.	76 ¹³ / ₁₆	76 ¹³ / ₁₆
3-3½ pCt 1947	98 ⁵ / ₁₆	98 ¹¹ / ₁₆
3 pCt Invest. cert.	99 ⁷ / ₁₆	99 ⁹ / ₁₆
3½ pCt 1951	102¾	102½
3 pCt Dollarlening	93 ⁷ / ₁₆	93 ⁷ / ₁₆

Diverse obligaties.		
3½ pCt Gem. R'dam 1937 VI ...	100½	100%
3½ pCt Bataafsche Petr.	101%	101% ¹ / ₁₆
3½ pCt Philips 1948	102	101 ¹³ / ₁₆
3¼ pCt Westl. Hyp. Bank	97½	97½

J. C. BREZET.

STATISTIEKEN

GECOMBINEERDE MAANDSTAAT VAN DE DRIE NEDERLANDSE GROTE BANKEN EN VAN HET NEDERLANDSE BEDRIJF VAN DE NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ ¹⁾

(in miljoenen guldens)	Nederlandse Banken		Nederl. Banken en Nederl. Handel-Maatschappij	
	28 Febr. 1954	31 Mrt 1954	28 Febr. 1954	31 Mrt 1954
Activa:				
Kas, kassiers en daggeldeningen	321	254	357	321
Nederlands schatkistpapier	1.577	1.668	2.215	2.256
	1.898	1.922	2.572	2.577
Ander overheidspapier	169	165	199	192
Wissels	70	64	78	74
Bankiers in binnen- en buitenland	128	133	156	164
Prolongatiën en voorschotten tegen effecten	123	125	192	199
	490	487	625	629
Debiteuren	984	1.012	1.206	1.229
Effecten en syndicaten	177	174	205	194
Deelnemingen (incl. voorschotten)	22	23	30	30
	1.183	12.09	1.441	1.453
Gebouwen	5	5	7	7
Diverse rekeningen	—	—	—	—
	3.576	3.623	4.644	4.666
Passiva:				
Crediteuren	2.683	2.690	3.443	3.422
Wissels	26	23	26	23
Deposito's op termijn	519	543	731	749
Kassiers en genomen daggeldeningen	—	—	—	—
Diverse rekeningen	92	106	97	121
	3.320	3.362	4.297	4.315
Aandelenkapitaal	169	169	229	229
Reserve	88	102	118	132
	3.576	3.623	4.644	4.666

¹⁾ In verband met afrondingen behoeft de som der afzonderlijke posten niet met het eindtotaal overeen te stemmen.

WERKLOOSHEID IN NEDERLAND ^{1) 2)}

Maand	Totaal aantal werklozen ³⁾	waarvan		
		nijverheid	landbouw	Josse arbeiders
31 Maart 1953	95.200	35.500	7.200	11.700
30 April 1953	83.700	27.800	8.100	11.300
30 Mei 1953	68.700	22.700	4.100	9.600
29 Juni 1953	61.800	19.700	3.600	8.900
31 Juli 1953	61.100	20.800	2.900	8.600
31 Augustus 1953	60.300	19.800	3.000	8.200
30 September 1953	59.000	17.500	2.000	7.600
31 October 1953	63.700	18.800	3.900	18.900
30 November 1953	74.400	22.900	7.800	11.200
31 December 1953	99.800	32.900	16.000	16.000
31 Jan. 1954	109.800	35.400	19.500	19.900
27 Febr. 1954	108.800	34.200	20.800	19.800
31 Maart 1954	69.400	19.800	7.900	13.600

¹⁾ Ontleend aan het Statistisch Bulletin van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

²⁾ Alle cijfers zijn exclusief de D.U.W.-arbeiders, die van Januari 1953 af niet meer als werklozen worden beschouwd.

³⁾ Inclusief personen, die tewerkgesteld waren op Gemeentelijke Sociale Werkvoorzieningsobjecten voor handarbeiders en op Werkverruimingsobjecten voor hoofdarbeiders.

NATIONALE BANK VAN BELGIË

(Voornaamste posten in miljoenen francs)

Data	Goudvoorraad	Tegoed op het buitenland	Vorderingen op het buitenland i.v.m. betalingsaccorden	Handelspapier op België en overheidsseffecten	Voorschotten in rekening courant
25 Mrt 1954	39.354	490	14.774	10.367	410
1 April 1954	39.354	482	14.722	11.970	391
8 April 1954	39.354	464	14.750	12.052	337
14 April 1954	39.354	391	14.456	12.187	223
22 April 1954	39.380	316	14.516	11.780	361
28 April 1954	39.380	73	14.517	13.051	416

Data	Deel- en pasmunt	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant saldi				Verbindenissen t.o. het buitenland i.v.m. betalingsaccorden	
			Schatkist	Banken in het buitenland	Diverse rekeningcourant	E.B.U. landen	Andere	
25 Mrt 1954	299	97.274	5	119	1.127	1.499	579	427
1 April 1954	291	99.122	2	117	1.137	1.222	683	383
8 April 1954	282	99.368	5	118	1.094	1.294	597	303
14 April 1954	291	98.682	4	118	1.104	1.264	476	252
22 April 1954	291	98.132	2	112	1.145	1.420	556	252
28 April 1954	292	98.157	5	115	1.127	1.984	880	248

BANK INDONESIA

(Voornaamste posten in duizenden rupiah's)

Data	Munt, muntmateriaal, goud en saldi aan convertibele valuta	Vorderingen in vreemd courant betaalbaar	Devisenfondsen valutarekening	Disconto's en voorschotten op onderpand betaalbaar in eigen courant	Voorschotten aan de Regering v. d. Rep. Indon.
10 Mrt 1954	1.357.618	500.130	364.402	464.099	2.009.682
17 Mrt 1954	1.357.618	496.656	339.503	479.202	2.050.766
24 Mrt 1954	1.357.618	511.524	312.811	526.559	2.090.373
31 Mrt 1954	1.357.960	505.801	289.193	541.671	2.287.683
7 April 1954	1.357.960	541.275	266.098	545.360	2.392.432
14 April 1954	1.357.960	529.683	273.243	580.517	2.448.845

Data	Bankbiljetten in omloop	Devisenfondsen buitenlandse passiva	Rekening courant saldi		Van anderen
			v/d Reg. v/d Rep. Indon.	Bijzondere rekening inzake de E.C.A. hulp	
10 Mrt 1954	5.097.019	1.261.327		494.868	1.483.206
17 Mrt 1954	5.116.773	1.259.820		494.868	1.448.413
24 Mrt 1954	5.130.181	1.298.579		494.868	1.480.503
31 Mrt 1954	5.105.017	1.314.586		494.868	1.543.961
7 April 1954	5.168.313	1.339.082		494.868	1.536.842
14 April 1954	5.223.388	1.381.001		494.868	1.521.145

Muntbiljettencirculatie per 10 Mrt Rp. 402.164.301,75
 Muntbiljettencirculatie per 17 Mrt Rp. 402.915.220,25
 Muntbiljettencirculatie per 24 Mrt Rp. 402.124.564,75
 Muntbiljettencirculatie per 31 Mrt Rp. 403.330.394,75
 Muntbiljettencirculatie per 7 April Rp. 397.871.056,25
 Muntbiljettencirculatie per 14 April Rp. 402.170.345,25

Nederlandse Participatie Maatschappij N.V. Oppericht in 1948 door levensverzekering-maatschappijen, banken en andere lichamen, voor het verschaffen van geldmiddelen aan ondernemingen, gevestigd te Amsterdam inzonderheid door deelneming Keizersgracht 706 in het risicodragend kapitaal.

Abonneert U op **DE ECONOMIST**

Maandblad onder redactie van:

Prof. P. Hennipman, A. M. de Jong, Prof. P. B. Kreukniet, Prof. H. W. Lambers, Prof. J. Tinbergen, Prof. G. M. Verrijn Stuart, Prof. F. de Vries, Prof. J. Zijlstra.

Abonnementsprijs f 22.50; fr. p. post. f 23.60; voor studenten f 19.—; franco per post f 20.10.

Abonnementen worden aangenomen door de boekhandel en door uitgevers

DE ERVEN F. BOHN TE HAARLEM

WILLEM SMIT & CO'S TRANSFORMATOREN-FABRIEK N.V., NIJMEGEN

zoekt voor haar

EXPORTAFDELING

iemand met zeer goede algemene ontwikkeling, voorlopig ter assistentie van de huidige chef van deze afdeling, om deze in 1956 te kunnen opvolgen.

Leeftijd bij voorkeur niet jonger dan 40 jaar. Ruime ervaring vereist op commercieel gebied. Kennis van electrotechniek, vooral sterkstroom, gewenst.

Correspondentie en onderhandelingen moeten gevoerd kunnen worden in Engels, Duits en Frans, bij voorkeur ook in Spaans.

Eigenhandig geschreven aanbiedingen met nauwkeurige inlichtingen omtrent vroegere en huidige functies, alsmede met opgave van verlangd salaris te zenden aan onze Afd. Personeel, Motto Export.

Abonneer U op de E.-P.B.